

Da de unge piger mødte accelerationssamfundet.

Anslag: 183118
Roskilde Universitet
Fagmodulprojekt i Socialvidenskab 2018

Gruppe 8

Amanda Cairns Schemey 60209
Amanda Sidsel Voltzmann 60288
Andreas Holmgaard Larsen 60486
Jens Møs Rasmussen 61055
Sarah Ulbæk Terkildsen 60358

Vejleder

Klaus Rasborg

1.1 Motivation	4
1.2 Problemfelt	4
1.3.1 Problemformulering	6
1.3.2 Arbejdsspørgsmål	6
1.4 Projektdesign & Erkendelseskema	6
1.5 Emneafgrænsning	9
1.6 Begrebsafklaring	10
2. Videnskabsteori & Metode	11
2.1 Kritisk realisme	11
2.2 Brugen af videnskabsteori i opgaven	13
2.3 Den metodiske slutningsform	14
2.4 Metodekapitel	15
2.4.1 Semistruktureret interview	15
2.4.2 Interviewspørgsmål	16
2.4.3 Transskribering	18
2.4.4 Reliabilitet og kodning af interviews	18
2.4.5 Etik	19
2.4.6 Generaliserbarhed	19
2.4.7 Brugen af andenhånds kvantitativt data	20
2.4.8 Informations- og litteratursøgning	21
2.4.9 Valg af teori	21
2.4.10 Analysestrategi	22
3. Teorikapitel	23
3.1 Teori om accelerationssamfundet	23
3.2 Hartmut Rosa	23
3.2.1 De tre sfære	23
3.2.2 Konsekvenser af disse 3 sfære	25
3.3 Kritikkens u-vending	28
3.4 Kønsteori	28
3.5 Michel Foucault	28
3.5.1 Foucault opfattelse af subjektet og den menneskelige væren	29
3.5.2 Subjektivering og objektivering af individet	29
3.5.3 Foucaults forståelse af magt	30
3.6 Judith Butler	31
3.6.1 To køn	31
3.6.2 Kønnets påvirkning på identitet	32

3.6.3 Det performative køn	33
3.7 Kritik af teori	34
3.7.1 Hartmut Rosa og Rasmus Willig	34
3.7.2 Michel Foucault	35
3.7.3 Judith Butler	35
4 Empiri	36
4.1 Præsentation af interviewpersoner	36
4.2 Præsentation af forskningsrapporter	36
4.3 Trivsel i dag	37
5. Analyse	40
5.1 Hvilke faktorer oplever gymnasieelever som pressende?	40
5.1.1 Præstation i skolen	41
5.1.2 Fremtidsplaner	43
5.1.3 Fritidsjob	46
5.1.4 Krop og udseende	48
5.1.5 Sociale relationer	50
5.1.6 Delkonklusion	51
5.2 Hvorfor opstår disse stress faktorer?	52
5.2.1 Præstation i skolen og fremtidsplaner	53
5.2.2 Fritidsjob	55
5.2.3 Krop og udseende	58
5.2.4 Sociale relationer	60
5.2.5 Delkonklusion	62
5.3 Hvorfor rammer det kønsskævt?	63
6. Diskuterende perspektivering & kritiske overvejelser om undersøgelsen	72
7. Konklusion	75
8. Litteraturliste	77

1.1 Motivation

Motivationen for vores emnevalg startede med at komme fra en interesse for accelerationssamfundet. Vi kan selv mærke det accelererede livstempo i vores dagligdag, hvor der forventes mere og mere af os, og hvor vi selv til tider kæmper for at følge med de mange forventninger. Vi skal bestå eksamener, få læst til kurserne, se vores venner og familie, tjene nok penge, have et studierelevant arbejde samtidig med at balancere vores studiegang. Yderligere kan vi mærke nutids-indskrumpningen og den teknologiske udvikling i vores hverdag. Dette i form af, at vi skal bruge energi på at holde os opdateret omkring, hvad der sker i hele verden. Vi havde allerede fra starten af en interesse for unge, som yderligere udviklede sig til et fokus på gymnasieelever, da de er et sted i deres liv, hvor eksempelvis karakterer spiller en vigtig rolle for deres fremtid, samt at der også er meget fokus på det sociale i gymnasiet. Dermed kan der i gymnasiet ses mange forventninger og ting, de skal leve op til. Yderligere udviklede vi også en interesse for, hvorfor der ses en forskel på, at piger giver udtryk for, at de er stresset i højere grad end drenge. Hvad er det der skyldes, at der er en kønsmæssig forskel, og hvad er grunden til denne. Hvad er det, der skaber forskelle mellem køn i et samfund der skulle forestille at være så ligestillet som Danmark.

1.2 Problemfelt

Vi vil i dette projekt undersøge, hvad den øget mistrivsel hos unge kan skyldes, og hvorfor det ses i højere grad hos piger end drenge.

Stress vil ifølge verdenssundhedsorganisationen WHO være en af de største folkesygdomsfaktorer i verden i 2020. I Danmark er det allerede et vigtigt folkesundhedsproblem, både personligt og samfundsmæssigt. Ifølge stressforeningen er der omkring 35000 danskere, der på grund af stress eller dårligt arbejdsmiljø hver dag melder sig sygemeldt (stressforeningen 2018). Yderligere estimeres der at omkring 30.000 mennesker årligt bliver indlagt på grund af stress, hvilket i værste tilfælde kan føre til depression, angst og fysiske konsekvenser (Ibid.). Der er utallige måder at anskue, diagnosticere og kategorisere stress på, og ligeledes er det derfor også svært at sætte præcise tal på hvor alvorligt situationen er i Danmark. Stress har dog gennem de sidste år været på alles læber og

for ikke mange år tilbage var ”hvad er stress” et af de mest søgte spørgsmål på Google (Andersen og Brinkmann 2013: 7). Nogle går endda så langt at sige vi i dag snakker om en folkeepidemi som rammer os alle (Ibid.: 7).

Da stress også er et forholdsvist nyt fænomen, er statistisk datamateriale, der går længere tilbage i historien også svært at finde, men ifølge sundhedsprofilen 2017 er andelen, der har et højt stressniveau steget med 4,3 procentpoint siden 2010. Yderligere beskriver *forebyg stress* foreningen også en stigende tendens, hvor der siden 1989 til 2017 har været en stigning af stressramte fra 5,8 til 16,8 procent (Forebyg stress 2018). Hvad der dog er yderligere interessant er, hvilke grupper der i højere grad ses at være i faregruppen for at blive ramt af stress end andre. Her ser vi nemlig, at især de unge mennesker i aldersgruppen 16-26 år bliver hårdere ramt, og at det især rammer de unge piger hårdere. Her ser vi nemlig, at hele 40,5 procent af kvinderne har haft højt stressniveau, hvor det hos mændene i samme aldersgruppe er 23,4 procent. Begge grupper er tydeligvis i faregruppen, men at det i så høj grad rammer unge kvinder, er yderst alarmerende. For hvad skyldes denne udvikling og situation, der ifølge statistikkerne rammer så mange mennesker i det moderne samfund?

Ifølge Hartmut Rosa har der været en forøgelse af samfundets hastighed, hvor alting går hurtigere. Flere oplever at tiden løber fra dem, og forventninger for det ene og det andet flyder over, hvad vi kan nå at realisere. En samtidig medfølge af dette, er den neoliberalistiske konkurrencelogik, ikke kun på tværs af landegrænser, men også mellem samfundets borgere. Globaliseringen har skabt en international konkurrence, hvor der udover almindelige produkter samtidig handles med arbejdskraft, viden og teknologier. Danskerne er nødt til at være førende indenfor uddannelse, da det er den eneste mulighed, der er for at kunne være med i konkurrencen. Disse konkurrencelogikker er derfor ligeledes blevet implementeret i det danske uddannelsessystem, hvor der er blevet indført konkurrenceforstærkende politiske tiltag, omkring hvorledes de uddannelsesdygtige hurtigst muligt kommer igennem en uddannelse og ud på arbejdsmarkedet. Der er blandt andet foretaget besparelser på uddannelsesstøtten, således at man kun må være seks måneder forsinket i sin uddannelse, målt i ECTS-point (Uddannelses- og forskningsministeriet Styrelsen for institutioner og uddannelsesstøtte 2018).

Tidligere uddannelsesminister- og forskningsminister Søren Pind giver udtryk for, at den førte uddannelsespolitik, kan være forklarende for, at unge mennesker i højere grad bliver påvirket negativt af det faktum, at de skal hurtigere igennem uddannelsessystemet (DR 2018).

Muligheden for at komme ind på den uddannelse, de unge går og drømmer om, bliver et spørgsmål om udbud og efterspørgsel. Den unge har dermed kun gode chancer for at komme ind på de eftertragtede uddannelser, i tilfælde af, at de klarer sig ekstremt godt i skolen. Derudover stiger adgangskvotienten år efter år, eksempelvis både på KU og CBS, hvor nogle uddannelser kræver ekstremt høje karaktergennemsnit. Nogle af dem kræver endda, at ansøgeren bryder skalaen og har et gennemsnit på over 12 (Copenhagen Business School 2016) (Københavns Universitet 2016). De unge er gennem flere år blevet tudet ørerne fulde med vigtigheden af uddannelse, og det virker som om, at ungerne i dag gør alt, hvad der forventes af dem. De går i fitness, de har studiejobs og kæreste, alt imens de også skal balancere alt dette med skolen. Men hvordan og hvorfor dette rammer pigerne hårdere end drengene er, hvad vi ønsker at afdække. Vi vil derfor undersøge, hvilke faktorer, der kan være forklarende for den stressudvikling vi har set gennem de sidste mange år, samt hvorfor det i højere grad er kvinder, der giver udtryk for, at de er stresset. Dette har vi valgt at undersøge, ved hjælp af nedenstående problemformulering og arbejdsspørgsmål.

1.3.1 Problemformulering

Hvorfor ser vi et stigende antal gymnasieelever påvirket af stress og mistriivsel, og hvorfor rammer det skævt på et kønsmæssigt niveau?

1.3.2 Arbejdsspørgsmål

1. Hvilke faktorer oplever gymnasieelever som pressende?
2. Hvilke bagvedliggende samfundsstrukturer kan forklare, hvorfor disse faktorer er opstået, og hvilke konsekvenser har det for gymnasieeleverne?
3. Hvordan kan det forklares, at den stigende grad af mistriivsel rammer kønsmæssigt skævt?

1.4 Projektdesign & Erkendelseskema

Vores projekt er bygget op sådan, at vi starter ud med de indledende aspekter, der ligger til grund for projektet. Her er motivation, problemfelt, problemformulering, arbejdsspørgsmål,

emneafgrænsning og begrebsafklaring. Disse burde give indledning til, hvad der er genstandsfeltet i projektet, hvilke aspekter der er, og ikke er inkluderet. Ligeledes hvad der ligger til grunde for disse valg, samt en begrebsafklaring, der skal danne grobund for vores forståelse og brug af projektets hovedbegreber.

Herefter vil de videnskabsteoretiske tanker komme til udtryk. Herunder valget af videnskabsteori, der i dette tilfælde er kritisk realisme. Desuden vil samspillet mellem videnskabsteori og abduktion blive forklaret. Ved hjælp af videnskabsteorien forsøges der at blive givet en forklaring på, hvordan vi anskuer metoderne og teorierne i projektet. Det næste kapitel er metode, som indeholder vores tilgang til kvalitative interview, interviewspørgsmål og hvordan vi har gennemarbejdet disse interviews gennem reliability og transskribering.

Kapitlet efter dette vil bestå af en præsentation af det brugte teori. Her ønsker vi at introducere vores forståelse af de valgte teorier, og kritisere de svage sider de kan indeholde. Efter dette kommer empirikapitlet, som præsenterer vores egen empiri og den empiri vi bruger fra sekundære rapporter. Disse rapporter vil ligeledes blive kritiseret.

Derefter kommer analysen, hvis konstruktion vil blive præsenteret i analysestrategien senere i opgaven. Denne analyse vil ende ud i en konklusion på problemformuleringen, og derefter vil aspekter, der ikke fremgår i projektet andetsteds, blive diskuteret.

Nedenfor er der beskrevet hvorhenne i opgaven besvarelser af vores arbejdsspørgsmål kan findes, samt hvordan de tilvejebringes. Yderligere vil vi komme ind på, hvad formålet er med de forskellige afsnit, samt hvilke videnskabsteoretiske tilgange de bliver benyttet til.

Erkendelsesopgave	Konkret spørgsmål	Tilvejebringendes	Videnskabsteoretisk retning	Hvor i projektet

At vise at problemet er aktuelt og reelt	Hvordan har mistrivlsen blandt unge udviklet sig, og hvordan ser det ud i dag?	Kvantitativt datamateriale i form af forskningsrapporter	Kritisk realisme: Det empiriske domæne	Afsnit 4.3
Belyse de hyppigste forekommende stressfaktorer	Hvilke faktorer oplever vores interviewpersoner som pressende?	Kvalitative interviews af gymnasieelever, samt andenhånds empiri	Kritisk realisme: Det faktiske domæne Hermeneutiske aspekter	Afsnit 5.1
Belyse hvorfor disse stressfaktorer opstår	Hvilke bagvedliggende strukturer kan forklare, hvorfor disse opstår?	Kvalitative interviews Accelerationsfundet Kritikkens u-vending	Kritisk realisme: det dybe domæne	Afsnit 5.2
Belyse hvorfor disse stressfaktorer rammer kønsmæssigt skævt	Hvilke bagvedliggende strukturer kan forklare forskellen hos drenge og piger?	Foucault: Subjektivisering og objektivering Judith Butler: Det performative køn	Kritisk realisme: det dybe domæne Med brug af radikale socialkonstruktivistiske teoretikere	Afsnit 5.3

1.5 Emneafgrænsning

I dette projekt tager vi afstand fra at kigge på, hvilken rolle social arv og klasse spiller. Hermed har vi fravalgt at undersøge, hvilken social baggrund vores interviewpersoner kommer fra, samt hvorvidt dette kan have en indvirkning. Dette kunne også have været et meget spændende aspekt, men vi har fravalgt dette, da vi har været nødt til at afgrænse os i forhold til tid og ressourcer. Hermed har vi i stedet valgt at have fokus på de kønsforskelle, vi ser i forhold til, hvor stresset henholdsvis piger og drenge er i gymnasiet.

Ydermere har vi fravalgt at have et globalt perspektiv, men har valgt at lægge vores fokus på Danmark. Dette skyldes blandt andet, at der kan være forskel på samfundsopbygninger rundt om i verden. Dette ville have været et meget bredere perspektiv, hvor det hermed ikke ville have været muligt at gå lige så meget i dybden, da der i den forbindelse ville skulle tages forbehold for flere perspektiver fra forskellige lande. Hermed har vi valgt at tage udgangspunkt i Danmark, og hvilken påvirkning af accelerationssamfundet og hvilke kønsnormer, der ses her.

Vi har fravalgt at inddrage det geografiske aspekt, i forhold til hvor i Danmark uddannelsen foregår. Vi ser dermed bort fra, at der kan være forskel på, hvorvidt mistrivsel forekommer forskellige steder i landet, selvom dette kunne have været interessant, da det ofte kræver et højere gennemsnit at komme ind på Københavns Universitet i forhold til den samme uddannelse, som kan blive tilbudt på eksempelvis Aarhus eller Aalborg Universitet. Dette faktum kan medføre en forskel i karakterpresset, hvis man ikke ønsker at flytte til en anden landsdel (Dreyer 2015).

Det er værd at nævne, at der er flere faktorer end hvad uddannelsessystemet indbefatter, der kan være med til at presse individet. Undersøgelsen bevæger sig ud på mange af disse emner, men der er stadig temaer dette projekt ikke tager op i analysen, blandt andet grundet afgrænsning. Her er der tale om temaer, der indeholder aspekter, som vedrører familiemæssige forhold, som eksempelvis hvilken version af det moderne samfunds familiekonstruktion, individet er vokset op eller lever i. Økonomisk og kulturel baggrund kan også have en indvirkning på det unge individs trivsel gennem deres skolegang. Dette fokus er dog fravalgt, således der ikke vil blive fjernet fokus fra køns skævvridningen.

I vores projekt har vi desuden valgt at afgrænse os i forhold til, at vi kun undersøger gymnasieelever. Vi har afgrænset os til gymnasier, da det især er i alderen 16-24 år, at der er en stor andel, som angiver, at de føler sig stresset (Sundhedsstyrelsen 2018: 27). Hermed har vi valgt gymnasieelever, da de hører under denne aldersgruppe, samt at de nogenlunde er det samme sted i deres liv (i gang med en gymnasial uddannelse), og hermed er sammenlignelige i forhold til, hvad deres hverdag indeholder.

1.6 Begrebsafklaring

Da begreber så som *stress*, *pres* og *mistrivsel* allerede er, og ofte vil forekomme, i opgaven føler vi det nødvendigt at redegøre for vores forståelse og brugen af det selv samme.

Pres

Når et individ føler sig presset. Med dette begreb menes der følelsen af psykisk at være i en trængt situation, som kan skyldes følelsen af høje krav og forventninger for at skulle præstere (Den danske ordbog B).

Stress

Stress kan forstås og beskrives på utallige måder, og mangler både i det praktiske liv og de akademiske kredse en fælles definition (Haslebo og Lund 2013: 162-161). Måling af stress sker både på baggrund af fysiske symptomer såsom nattesøvn, mavesmerter, forhøjet blodtryk, men det sker i allerhøjeste grad også gennem et mere følelsesmæssigt perspektiv. Hvordan føler individet sig? Har det travlt? Kan det nå det de skal med mere. Projektet vil inddrage aspekter af begge tilgange, men vil i højere grad fokusere på det følelsesmæssige perspektiv. Vi tager udgangspunkt i et individs opfattelser og følelser, som bygger på individets egen opfattelse af deres tilværelse, deres hverdag og deres liv. *Stressbegrebet* vil i denne rapport indeholde utallige koncepter af både de følelsesmæssige perspektiver, men også de mere fysiske målbare faktorer som søvn. En blanding af disse gør, at vores brug af begrebet *stress* måske i højere grad i denne rapport burde anskues som et synonym for at føle sig *presset*. Det vil sige, at vi ikke kigger på stress som diagnose, men derimod at *føle sig stresset*, og det at opleve symptomer på stress.

Stressfaktor

Stressfaktorer skal forstås som forskellige elementer af hverdagen, som kan virke stressende eller pressende på individerne. Der henvises ikke til de symptomer, som karakteriseres inden for diagnosen stress, men derimod elementer som træning, lektier, karakterer, forventningspres osv. Det er elementer, som almindeligvis fylder i de fleste unges hverdag, og som der højst sandsynligt ikke som isolerede faktorer kan fremtvinge mistrivsel, men samlet kan skabe mistrivsel hos de unge. Stressfaktorer er altså det, der ligger forude for de unges mistrivsel og det, der henvises til når vi senere i analysedelen vil prøve at finde frem til de faktorer, der gennemgående opleves på tværs af vores interviewpersoner.

Mistrivsel

Mistrivsel er det modsatte af at trives, som hermed kan forstås som et fravær af velvære og det at have det godt (Den danske ordbog A). I vores projekt bruger vi dette begreb som et overordnet paraplybegreb, der også indeholder de andre aspekter såsom stress og pres og hvad der ellers følger med. Vi bruger mistrivsel som en definition af den tilstand dem, der ikke trives færdes i. Dette kan for eksempel være i forhold til, om man ikke har det godt socialt eller hvis man føler sig presset. Herunder følgesymptomer såsom angst, depression, følelsen af utilstrækkelighed, hjertebanken og hovedpine.

2. Videnskabsteori & Metode

I følgende afsnit vil den brugte videnskabsteoretiske retning blive præsenteret. Efterfølgende vil der være en forklaring og en begrundelse af retningernes sammensætning, samt tilstedeværelse i undersøgelsen. Refleksioner omkring teoriernes metodiske og filosofiske fremgangsmåder, vil komme til udtryk. Der tages udgangspunkt i primært Kritisk realisme, som er den videnskabsteoretiske position vi ønsker at indtage i denne undersøgelse. Nedenunder vil der blive redegjort for videnskabsteoriernes grundantagelser, med en forståelse for retningens ontologi og epistemologi. Vi ved, at der vil opstå forskelligheder i mødet mellem kritisk realisme og socialkonstruktivisme, når denne gren inddrages i forbindelse med analysens tredje del, og derunder teorierne omkring køn.

2.1 Kritisk realisme

Kritisk realisme bygger på en ontologisk realisme, men epistemologisk relativisme (konstruktivisme). De er ontologiske realister, da de mener der findes en virkelighed, som er uafhængig af vores viden og opfattelse af den. Deres epistemologiske relativisme kommer til udtryk ved, at der menes, at viden er socialt skabt, og hermed ikke er neutral. Viden må altså i den kritiske realisme anskues, som et socialt produkt, skabt gennem historisk betinget menneskelige aktiviteter. Der findes en virkeligheden derude, men det vil aldrig være muligt at finde den fuldkomne sandhed om den (Buch-Hansen og Nielsen 2012: 285).

I kritisk realisme arbejdes der ud fra 3 domæner. Det empiriske domæne, det faktiske domæne og det dybe domæne. Det empiriske domæne er de erfaringer og observationer, der er gjort. Det faktiske domæne er de fænomener og begivenheder der er, både dem der er erfaret, men også dem der ikke er. Disse to domæner indeholder det observerbare. Det tredje domæne, det dybe domæne, er de strukturer og mekanismer, som ikke er observerbare, men som kan påvirke det faktiske domæne, og de begivenheder og fænomener, der kan observeres. Om en begivenhed indtræffer i det faktiske domæne, kan være påvirket af forskellige mekanismer i det dybe domæne, hvilket vil sige, at der er flere forskellige underliggende mekanismer, som kan have indvirkning på begivenheder. I kritisk realisme er det ikke når A, så B, men i stedet er der et multikausalt verdensbillede, hvor man ikke arbejder med lovmæssigheder, men tendenser, da man anser den sociale virkelighed for at være et åbent system og ikke lukket. Virkeligheden er altså et komplekst system af utallige strukturer og mekanismer, og medfører derfor også, at man aldrig vil kunne forudsige noget i fremtiden *”fremtiden afhænger blandt andet af bevidste moralske valg og menneskelige kreativitet og kan derfor ikke forudsiges præcist”* (Buch-Hansen & Nielsen: 2012: 284). Dagen i morgen ligner måske dagen i dag, men over en længere årrække, kan den alligevel ende ud med at se utrolig anderledes ud. I kritisk realisme er det især det dybe domæne, der er fokus på, og det som ikke er muligt at se på overfladen. Det er gennem dette dybe domæne, at man kan komme tættest på den sande virkelighed (Buch-Hansen og Nielsen 2012: 281-283).

I kritisk realisme er samfundsvidenskabens opgave at levere viden om de undertrykkende og uretfærdige strukturer, der er i samfundet. Man bør forholde sig kritisk overfor det man studerer, og undersøge hvilke sociale forandringsprocesser, der på baggrund af studiet kunne foretages for at forbedre samfundet (Buch-Hansen og Nielsen 2012: 296-297).

2.2 Brugen af videnskabsteori i opgaven

Projektet benytter sig af visse erkendelsesopgaver, der på hermeneutisk vis, dykker dybere ned i den kritiske realismes domæner, for til sidst at kunne belyse og besvare problemformuleringen. Det empiriske domæne kommer til udtryk, ved at problemet vises som aktuelt og reelt. Her undersøges og beskrives, hvordan trivslen blandt unge har udviklet sig, og hvorledes det står til i dag. Her vil forskningsrapporterne Center for Ungdomsforskning, Picture Perfect og Sundhedsprofilen 2017 blive brugt som empirisk kvantitativt belæg, som senere vil blive analyseret og diskuteret, således at materialet kan kædes sammen med den empiri, der er indsamlet gennem kvalitative semistrukturerede interviews, som desuden er indsamlet ud fra hermeneutiske grundprincipper. Efterfølgende vil der blive dykket ned i det faktiske domæne, hvor det ønskes at belyse de hyppigst forekommende årsager til mistrivsel. Her vil der være et særligt fokus på den kvalitative andenhånds empiri, og de stressfaktorer gymnasieeleverne oplever. Dette vil blive inddelt i kategorier med sans for konstituerede intersubjektivitet, og dermed vil gentagne mønstre vedrørende mistrivsel hos de unge komme til udtryk.

Dernæst ønskes det at belyse, hvorfor disse stressfaktorer reelt opstår. Der kigges på hvilke bagvedliggende samfundsmæssige strukturer, der påvirker det unge individ. Her med særligt henblik på sociologiske teorier omhandlende accelerationssamfundet af Hartmut Rosa og Kritikens U-vending af Rasmus Willig. Desuden vil forskningsrapporten Picture Perfect blive inddraget. Den beskriver elementer der kan kædes sammen med hovedteorien om acceleration samfundet, så som konkurrence og præstationssamfundet. Her dykkes der ned i den kritiske realismes dybe domæne, altså alt det bagvedliggende og forklarende i forhold til de øverste to domæner. Opgaven vil derfor videnskabsteoretisk set udformes som en omvendt tragt, der tager udgangspunkt i det, der viser sig for os, men undersøger det bagvedliggende.

Denne klassiske videnskabsteoretiske struktur, vil dog blive udvidet idet, der ønskes at undersøge endnu et empirisk, faktisk og dybt domæne, der kun kan forklares når de bagvedliggende strukturer for mistrivslen, allerede er undersøgt og forklaret. Tragten vil derfor gentage sig. Anden gang med fokus på forskellen på køns mistrivsel i de tre domæner. Heraf forefindes en hypotese om, at forventningerne til piger er sværere at leve op til, end forventningerne til drenge, hvilket skaber særlig mistrivsel hos piger. Der tages her højde for, at teorien der bruges i analysens tredje del er skrevet af radikale socialkonstruktivister.

Judith Butler og Michel Foucault arbejder med et mere radikalt konstruktivistisk perspektiv, men da kritisk realisme, også indeholder et mere moderat epistemologisk konstruktivistisk element, mener vi godt, at det kan forsvares at anvende de nævnte teorier sammen.

2.3 Den metodiske slutningsform

“Abduktion” er ofte knyttet til kritisk realisme. Inden for den kritiske realisme arbejdes der også metodisk med “retroduktion”, som er et begreb af filosofen Charles Peirce, der prøver at forklare, hvordan man ud fra givne præmisser kan nå frem til en velunderbygget konklusion. Den traditionelle syllogisme bliver vendt på hovedet, og i stedet for at lede efter konklusionen søger man, at finde frem til de partikulære præmisser ud fra forskellige logiske konklusioner. Man kan dermed kun nå det dybe domæne ved ræsonnering, altså tankeeksperimenter, snarere end gennem empiriske og teoretiske undersøgelser (Buch-Hansen og Nielsen 2007:60-64).

Abduktion kan siges at være en kombination af deduktion og induktion. I induktion prøver man ud fra observationer og empiri at generalisere sig frem til konklusioner. Når man arbejder deduktivt prøver man at drage konklusioner ud fra teori og derefter teste dem. Disse kombineres til abduktion, hvor der startes med en observation, der ikke stemte overens med den forforståelse man oprindeligt havde, hvorefter man ved hjælp af teori prøver at forstå det observerede. Indenfor abduktion er det ikke formålet at finde lovmæssigheder eller generelle konklusioner, men derimod at forstå det observerede (Michaelsen 2008: 25-33), (Tougaard og Skovgaard 2011: 20-21).

Med udgangspunkt i vores antagelser om stress blandt gymnasieelever, ønskede vi gennem sekundær empiri og kvalitative interviews at observere og finde frem til, hvorfor gymnasieelever i dag oplever stresssymptomer og ofte mistrives. Yderligere kunne vi observere, at det især var de kvindelige studerende, der oplevede dette. På baggrund af denne undren anvender vi Hartmut Rosas teori om accelerationssamfundet, Judith Butlers kønsteori og Foucaults filosofiske grundantagelser. Ud fra disse teorier forsøger vi at forklare hvilke præmisser, der går forud for vores observation af, at piger i gymnasiet i højere grad mistrives. Dermed prøver vi at finde ud af, hvorfor de unge oplever at være stressede, og hvorfor det rammer kønsskævt.

2.4 Metodekapitel

I dette afsnit vil vi redegøre for, hvilke metoder vi har valgt at gøre brug af, samt overvejelser omkring empiriindsamling, og hvorledes analysen på bedst mulig vis kan besvare problemformuleringen. Vi har valgt at gøre brug af både kvantitativt og kvalitativt data og hermed gør vi brug af mixed methods. Dog er den kvantitative del udelukkende i form af sekundær empiri. Hermed undersøger vi emnet fra flere sider. Den kvalitative data har vi produceret, ved at interviewe syv gymnasieelever på Roskilde Katedralskole, samt én fra Munkensdam Gymnasium. Dermed gør vi brug af både førstehånds og andenhånds empiri.

2.4.1 Semistruktureret interview

Der findes adskillige typer af kvalitative interviews, som anvendes i forskellige sammenhænge. Vi fokuserer på det kvalitative forskningsinterview, som ofte anvendes til dataindsamling. Interviewet giver indsigt i en relevant interviewpersons bevæggrunde og verdensopfattelse, en begivenhed eller et fænomen, som den enkelte interviewperson har viden om, og som ikke kan anskaffes på anden måde (Poulsen 2016: 75).

Vi anvender det semistrukturerede interview, som giver mulighed for en mere fleksibel undersøgelse, der kommer i dybden med vores interviewpersoner. I det semistrukturerede interview opstilles der en interviewguide indeholdende emner og spørgsmål som man kan benytte under interviewet. Yderligere giver det semistrukturerede interview muligheden for at stille yderligere spørgsmål til forskellige emner, når interviewperson taler om noget, der er relevant for emnet (Poulsen 2016: 76).

Vi vil anvende det semistrukturerede interview til at opnå indsigt i interviewpersonernes livsverden, så vi skaber et billede af, hvilke faktorer den enkelte gymnasieelev finder stressende i deres hverdag. I udførelsen af vores interviews vil vi have aspekter af en hermeneutisk tilgang, hvor vi vil tage udgangspunkt i interviewpersonernes livsverden. Formålet med livsverdensinterviewet er at få adgang til den viden og de følelser og erfaringer den enkelte interviewperson er i besiddelse af ud fra et førstehåndsperspektiv, som vi fortolker i vores analyse (Poulsen 2016: 77). Herunder vil vi blandt andet have fokus på, hvorvidt de unge oplever et pres i deres hverdag i forhold til at skulle kunne følge med højhastighedssamfundet. Dette vil vi bruge til at sammenligne de svar, vi får fra pigerne og drengene, og om der er en forskel på, hvor pressede de føler sig, og hvad dette kan skyldes.

Vi fik kontakt til vores respondenter ved, at et gruppemedlem skrev til sin tidligere lærer fra gymnasiet, hvor vi derigennem fik lov til at interviewe nogle fra hans klasser. Disse respondenter blev udvalgt ud fra, hvem der havde lyst og mod på at deltage. Disse interviews blev udført på gymnasiet, i den pågældende lærers time, hvor respondenterne blev interviewet enkeltvis.

I udførelsen af interviewene, udførte vi hvert interview med to interviewere. Den ene stod for at stille spørgsmålene, og den anden sørget for, at der blev kommet ind på alle emnerne.

Inden vi påbegyndte interviewet, forklarede vi kort, at vores projekt handler om, hvordan det er at gå i gymnasiet. Dette gjorde, at interviewpersonerne ikke skulle lade sig påvirke af det faktum, at vi ønskede at undersøge stress, således at dette ville påvirke deres svar.

2.4.2 Interviewspørgsmål

Vores interviewguide er bygget op af fem blokke, hvor spørgsmålene er fordelt efter kategori. Den første består af grundlæggende spørgsmål omkring vores respondenter, som navn, alder og hvorfor de startede i gymnasiet. Dette har vi gjort for at opnå grundlæggende viden om dem, men også for at starte med nogle lette spørgsmål, for at få samtalen i gang (Poulsen 2016: 84). Herefter ledes samtalen med interviewpersonen ind på, hvorvidt de føler sig presset i fremtiden, i forhold til om de skal starte direkte på en videregående uddannelse eller tage et sabbatår. Herefter bliver der spurgt ind til oplevelsen af forskellen på drenge og piger i gymnasiet, og hvorvidt de interviewede vil mene, at der er forskel på, hvor presset henholdsvis drenge og piger er i forhold til at skulle præstere, samt hvilke forventninger de selv oplever, der er til dem, og hvordan disse forventninger eventuelt adskiller sig. Den fjerde blok omhandler deres helbredstilstand. Spørgsmålene er her inspireret af Sundhedsprofilen 2017 om fysisk og mentalt helbred. Her antages det, at der opstår en overensstemmelse mellem respondenterne fra rapportens svar, og de svar der kommer til udtryk i førstehåndsempirien. I den sidste blok bliver der spurgt ind til interviewpersonernes liv uden for uddannelsen, i form af fritidsjob, sociale arrangementer og medier. Disse spørgsmål skal være med til at undersøge, hvorvidt der er ting i interviewpersonernes hverdag, der forpligter dem til at nå anliggender, de ikke føler de kan nå.

I vores interviewspørgsmål har vi taget et teoretisk udgangspunkt i Rosa og accelerationssamfundet. Dette er gjort med fokus på det øget tempo, som vi undersøger, ved at spørger ind til, hvorvidt de udover gymnasiet også har sociale medier og holder sig

opdateret om nyheder, samt omkring sociale arrangementer og om de har fritidsjob, der skal passes.

Her har vi haft et ønske om at finde ud af, hvilke faktorer, der presser de unge gymnasieelever, samt om piger er særligt udsatte, i forhold til drenge.

I udformningen af vores interviewguide har vi også valgt at prøve at undgå at bruge ord som stress, pres og andet, der kunne lede ind på, hvad vi ønskede at komme frem til. Vi har prøvet at have fokus på, hvordan de oplever det at gå i gymnasiet, hvad de bruger deres tid på udenfor gymnasiet, som fritidsjob og sociale arrangementer, samt hvordan de har det.

I udarbejdelsen af interviewguide og i udførelsen af vores interviews, har vi haft fokus på ikke at gøre brug af fagtermer, men bruge hverdagssprog. Hermed har vi prøvet at omformulere de begreber og teoretiske påstande, til noget som man kan relatere til i hverdagen. Det er væsentligt at nævne, at vi i forbindelse med interviewene, ikke formår at spørge ind til detaljer, der undervejs i analysen kunne have været relevante at have et direkte svar på. Her menes der i særlig grad forklaring på, hvorfor de eksempelvis har et ønske om at dyrke deres image (herunder menes der udseendemæssige fremtrædning, præstationsmæssige fremtrædning (både i form af sport og i skolen) samt optræden på de sociale medier).

Desuden varierer interviewene alt efter, hvem der har interviewet de udvalgte gymnasieelever, hvilket både er en svaghed og en styrke, i forhold til det semistrukturerede kvalitative interview, efter som interviewet både tager form ud fra interviewpersons svar, men også på baggrund af interviewerens livsverden. I forhold til, at vores respondenter var nogen der selv havde valgt at deltage i undersøgelsen, og dermed ikke tilfældig udvalgt, kan man overveje, hvad det er for en type, vi har at gøre med. Særligt da dette bestod af især piger, som virkede til at være vant til at tale om emnet, og desuden var relativt velovervejede omkring deres tilstand. Der kan argumenteres for, at det specielt er de mennesker, der føler mistrivsel, som ønsker at medvirke i sådanne interviews.

Det har kun været muligt for os at få interviewet én dreng på Roskilde Katedralskole, da der ikke var andre, der havde meldt sig eller ønskede at deltage. Derfor måtte vi søge en ekstern interviewperson, for at opnå en bredere indsigt i drenges livsverden. Hermed er vores egen indsamlede empiri, i forhold til drengene, ikke særlig stærk, da den kun bygger på to interviews.

Desuden kan det ses, at især pigerne, der går i 3.g, har en tendens til at være mere reflekssive omkring følelsen af stress og pres, hvor de yngre 1.g'er i højere grad føler mere overskud. Yderligere er det vigtigt at overveje det faktum, at vi har talt med eleverne cirka to måneder

før de var færdige med indeværende skoleår. Derfor kan eksamensperioden have en afgørende indvirkning på elevernes tilstand, særligt for 3.g'erne, som afslutter gymnasiet.

2.4.3 Transskribering

Efter udførelsen af vores interviews, som under interviewet blev lydoptaget, er lydfileerne blevet transskriberet. Dette er gjort for lettere at kunne inddrage citater af interviewpersonernes udtalelser i vores analyse. For at kunne skelne mellem interviewer og interviewpersonen, har vi valgt, at alt hvad intervieweren siger er blevet skrevet med fed skrift, i vores transskribering. Da vi skulle transskribere har vi været opmærksomme på, at den tekst vi omsatte de mundtlige interviews til, skulle være loyale overfor deres udtalelser, samtidig med at vi også ønskede at gøre det let læseligt (Kvale og Brinkmann 2015: 108). Hermed har vi valgt at fjerne udråbsord og steder, hvor der blev sagt ord, der ikke har en indholdsmæssig betydning, men var et fyldord. Samtidig har vi også valgt at indskrive pauser som "...", for at tydeliggøre tøven og for at gøre plads til pauser i forbindelse med svar på følelsesberørende emner. Vi har yderligere ikke valgt at skelne mellem, om det er den ene eller anden interviewer, der siger noget, med mindre det er noget til den anden, hvor der er blevet skiftet linje i transskriberingen.

2.4.4 Reliabilitet og kodning af interviews

Reliabilitet omhandler interviewenes troværdighed, og om de kan genproduceres af andre forskere på andre tidspunkter (Kvale & Brinkmann 2015: 318). Altså om vores interviewpersoner kan tænkes at give et andet svar til samme spørgsmål, hvis der var en anden forsker end os. Vi har lagt meget vægt på, at vores spørgsmål skulle stilles på en bestemt måde, så de ikke var for ledende. Hvis spørgsmålene er for ledende, får man altid det svar, man leder efter, og derved bliver svarene ikke pålidelige. Vi har fokuseret på at stille åbne spørgsmål, hvor interviewpersonerne kunne svare i begge retninger, og havde muligheden for at modbevise vores hypoteser. Under interviewet kan det være svært at undgå at stille ledende spørgsmål, så selvom vi har forsøgt at stille åbne spørgsmål, er vi ikke altid lykkedes med det.

En anden ting vi gjorde, for at sikre at vores empiri er reliable, er kodning af empirien. For at gøre det, valgte vi at lave en omfattende kodning af vores otte interviews (Kvale & Brinkmann 2015: 263). Det gjorde vi ved at finde frem til nogle temaer, som vi gerne ville undersøge, og derefter bruge i analysen. Vi kodede så hver for sig, for at vi uden indflydelse fra andre, kunne kode interviewdelene i de temaer, som vi selv følte var de rigtige. Vi sammenlignede derefter de kodede interviews, og blev enige om, hvilke kodninger der er de rigtige. Disse gennemdiskuterede kodninger er således dem, vi bruger i vores analyse, så vi alle er enige om, hvor i analysen de forskellige interviewdele skal bruges. Kodningen er inddelt i følgende kategorier: “lektier og karakterer”, “fritid”, “stress og pres fysisk”, “stress og pres psykisk”, “fremtidsplaner”, “mange muligheder at vælge mellem” og “forskellen på drenge og piger”. Dette kan desuden findes under Bilag 9, Kodede interviews.

2.4.5 Etik

I undersøgelser og når man eksempelvis inddrager interviewpersoner, kan det være relevant at have nogle etiske overvejelser. Dette omfatter blandt andet at få informeret samtykke, frivillig deltagelse, samt muligheden for anonymisering, hvis dette ønskes i forhold til eventuelle følsomme emner (Kristensen & Hussain 2016: 18). Gennem informeret samtykke sikre vi os, at interviewpersonerne er opmærksomme på, hvad deres svar vil blive brugt til. Hvilket også opnås gennem det faktum, at de selv har meddelt til den lærer, vi har været i kontakt med, at de ønskede at deltage (Kvale og Brinkmann 2015: 116).

Vi har valgt at anonymisere vores interviews, da det kan være følsomme emner vi spørger ind til, og da det bliver tilgængeligt offentligt. Vi har hermed valgt at give dem andre navne end deres rigtige, således man ikke kender deres rigtige navn, men at det stadig er muligt at skelne mellem de forskellige respondenter.

2.4.6 Generaliserbarhed

Vi tager højde for, at projektets udformning ikke muliggør formel generaliserbarhed, idet at vi ikke ønsker at gøre undersøgelsen repræsentativ for alle gymnasieelever. Blandt andet på baggrund af det faktum, at vi kun har lavet interviews med otte gymnasieelever, der kun er spredt på to forskellige gymnasier. Klasserne som eleverne gik i er skævt fordelt, da der kun er meget få drenge i hver klasse. Dette kan muligvis forklare, at der var langt flere piger end drenge, der meldte sig frivilligt til vores interview. Hvilket kan medvirke til, at elevernes

vurdering om spørgsmål vedrørende kønsforskelle må anskues med kritiske øjne. Vi kan altså ikke sige, at vores resultater generelt gælder gymnasieelever i hele Danmark.

Vi mener dog, at projektet formår at skabe en grad af analytisk generaliserbarhed. Vores analyse er nemlig lavet på baggrund af egen indsamlet empiri, som bliver analyseret sammen med andenhånds empiri. Altså vil de konklusioner vi analyserer os frem til, både være konkluderet ud fra vores egen dybdegående kvalitative empiri, og større rapporters resultater ud fra deres kvalitative og kvantitative empiriindsamlinger. Vores argument er derfor, at hvis man ser på gymnasieelever, der er lig vores, på type af gymnasie og sammensætning af klasse, både på køn, social klasse og etnicitet, vil der være en sandsynlighed for, at de samme resultater vil vise sig, som dem vi kommer frem til. Derfor er vores resultater og konklusioner altså ikke objektiv sand viden, men vores bedste bud på, hvorfor unge kvinder bliver ramt hårdere af stress, end unge mænd i samme alder. Denne tilgang til generaliserbarhed stemmer også overens med vores valg af videnskabsteori, hvor kritisk realisme heller ikke arbejder med objektiv sand viden, men arbejder med at finde det bedste bud på, hvordan virkeligheden kan se ud.

2.4.7 Brugen af andenhånds kvantitativt data

Det kvantitative materiale, der er inddraget i opgaven, består af rapporter om udbredelse af stress og mistrivsel. Kvantitative undersøgelser er ofte lavet på baggrund af mange respondenter, og kan være med til at undersøge, hvor repræsentativt en antagelse er (Kristensen og Hussain 2016: 13-14).

Vi har valgt ikke selv at udføre kvantitative empiriindsamlinger, men i stedet har vi valgt at gøre brug af allerede eksisterende andenhånds empiri. Det har vi valgt, da vi mener, at det mest givende empiri i projektet er de kvalitative interviews, da vi ønsker at dykke ned i individets livsverden, og dermed finde frem til en mulig årsag til, at de tal vi tager udgangspunkt i, ser ud som de gør. Rapporterne, vi gør brug af, har også et empirisk grundlag med mange respondenter, som vi ikke har mulighed for at lave med den tidsmæssige begrænsning. Derfor kan vi bruge denne data til at se generelle tendenser i samfundet, og så gå i dybden med teorierne i vores egen indsamlede empiri. Data fra rapporterne vil blive brugt til eksempelvis at fremvise, hvor mange der efter sigende føler sig stresset, og herunder også kønsfordelingen, som belæg for undersøgelse af forskellen på piger og drenge, da dette

ikke kommer så klart til udtryk i den kvalitative del af empirien. Hermed bliver den kvantitative sekundære empiri brugt til at supplere den kvalitative data, således der både er et dybdegående niveau omkring mistrivsel og stress blandt unge, men også faktabaseret data om, hvor mange der bliver ramt og hvor udbredt fænomenet er.

2.4.8 Informations- og litteratursøgning

I vores søgen efter relevant litteratur har vi blandt andet gjort brug af kædesøgning, hvor vi er hoppet fra henvisning til henvisning (Andersen et.al. 2016: 66-67). Vi har desuden gjort brug af en del litteratur som inspiration og information til projektet. Her har vi blandt andet gjort brug af rapporter, som Picture Perfect, der har samme genstandsfelt som os, men med brug af andre temaer, hvilket har givet os meget baggrundsviden omkring genstandsfeltet. Yderligere har vi gjort brug af specialer, der kan beskrive noget om brugen af de metoder og teorier, vi har valgt. Ligeledes har vi haft møder med opponentgrupper, der har haft sammenlignelige emner. Gennem disse har vi delt viden og information på tværs af grupperne, hvilket danner ramme om en relativt nuanceret informationssøgning.

2.4.9 Valg af teori

I dette afsnit vil vi redegøre for, hvilke teorier vi har valgt, og hvordan de samlet set vil bruges med henblik på problemformulerings besvarelse. Vi har valgt tre forskellige hovedteorier fra henholdsvis Hartmut Rosa, Judith Butler og Michel Foucault. Derudover har vi valgt at inddrage Rasmus Willigs kritikkens u-vending som supplerende teori. Hartmut Rosas accelerationssamfundsteori er valgt med henblik på at beskrive, hvordan samfundet accelererer, og hvorfor denne acceleration kan føre til et øget stressniveau blandt samfundets mennesker, her med fokus på unge mennesker i gymnasiealderen. Hvad den ikke formår er at give et bud på den kønsulighed, vi ser hos de stressramte. Denne vinkel er vigtig for vores projekt, da vi ser en forskel i piger og drenges stressniveau, hvilket vi forsøger at forklare. For at beskrive dette, har vi valgt at bruge Judith Butlers teori om at performe sit køn. Denne tese kan forklare, hvorfor kønnet er en vigtig del af individers identitet, og hvorfor kønnet er med til at styre en persons tanker og handlinger. Foucault bliver inddraget med henblik på at beskrive, hvordan nogle magtrelationer har skabt to forskellige roller, som henholdsvis

dreng og piger skal indtræde. Disse roller indeholder forskellige forventninger til individet, og nogle regler som individet skal handle efter.

2.4.10 Analysestrategi

Projektet er bygget op omkring tre arbejdsspørgsmål, der alle indeholder redegørende, analyserende og diskuterende elementer. Den tredelte analyse har til formål at behandle den indsamlede empiri, således den valgte teori omkring accelerationssamfundet, kritikens u-vending, samt Foucault og Butlers kønsteori, kan bruges som forklarende fundament for empiriindsamlingens udfald. Analysen er bygget op omkring den kritiske realismes måde at finde frem til den nærmeste "virkelige sandhed".

Første del af analysen redegøre for de faktorer, der ses som pressende for de unge individer. Her undlades analyserende betragtninger, så det empiriske domæne kan få lov at vise sig uden særlig indblanding fra os. Analyseafsnittet skal være med til at skabe et grundlag for den senere analyse, der vil behandle empirien, og sætte den i perspektiv til de valgte teorier.

Analysens anden del ønsker at forklare bagvedliggende aspekter af de stressfaktorer, der er fundet frem til. Her begynder analysens egentlige udredende undersøgelse. Desuden benyttes fortolkning som værktøj, til at finde frem til underliggende strukturer for den mistrivsel, der er observeret hos gymnasieeleverne, som redegjort for i analysens første del.

Accelerationssamfundet er som udgangspunkt den bagvedliggende samfundstilstand, der vurderes at være årsag til de studerendes pressede situation, hvilket i denne analysedel vil blive forklaret. Yderligere vil kritikens u-vending blive inddraget. Det faktiske og det dybe domæne, i forhold til accelerationssamfundet som baggrunds årsag, vil her komme til udtryk.

I analysens tredje del vil perspektivet vende sig mod det kønsmæssige aspekt af problemformuleringen. Her ønskes endnu engang, at bagvedliggende teorier skal kunne forklare, hvorfor der ses en mistrivsel, særligt blandt de unge piger. Judith Butlers teori om det performative køn vil være med til at forklare, hvorfor der opstår en skævvridning på baggrund af køn. For at muliggøre en forklaring på, hvordan forståelser og forestillinger af det kvindelige og det mandlige køn bliver skabt, vil Foucault desuden blive inddraget.

Analysen vil på den måde få endnu et lag, der forklarer det faktiske og det dybe domæne yderligere.

3. Teorikapitel

3.1 Teori om accelerationssamfundet

Følgende afsnit vil præsentere og forklare de teorier, der beskriver accelerationssamfundet og dets påvirkning på individet. De grundlæggende principper, teoretikerne indtager, vil bane vejen for den analyse, der fører til konklusion og en besvarelse af problemformuleringen.

3.2 Hartmut Rosa

Ved hjælp af en aktuel samfundsvidenskabelig teori af Hartmut Rosa om accelerationssamfundet, vil det blive beskrevet, hvordan det accelererende samfund på længere sigt kan føre til en fremmedgørelse over for individet og dets væren (Rosa 2014: 7). Hartmut Rosa er fjerde generations teoretiker fra Frankfurterskolen, og beskæftiger sig med kritisk teori, hvilket kommer til udtryk i den kritisk teoretiske opbygning af problemstillingen, af det accelererende samfund, samt den måde hvorpå mennesket agerer i forhold til dette (Ibid.: 8). Rosa definerer tre sfære, hvori han mener accelerationen finder sted, og beskriver ligeledes det moderne individs færden.

3.2.1 De tre sfære

Hans første sfære er den teknologiske sfære (Rosa 2014: 21). Dette er hans teori om globalisering, da globaliseringen og internettet har haft stor betydning for menneskets perception af tid og rum, og de nye muligheder indenfor transport, produktion og kommunikation. Menneskets tidspception er blevet påvirket af tempoforøgelse af transport, kommunikation og produktionsprocesser, hvilket har skabt en formindskning af afstande mellem nøglepunkter i menneskets liv. Eksempler på disse nøglepunkter kunne være hjemmet, arbejdet, rejsedestinationer, studiet og så videre. Nogle af disse steder, eller rum, er også blevet påvirket af kommunikationsteknologien, som minimerer disse rums betydning. Eksempelvis behøver man ikke at være på samme sted som andre mennesker, for at kunne have et forhold til dem. Dette kan foregå over nettet eller ved at tale i telefon. Mange møder partnere og venner på denne måde. Yderligere kan man se denne indskrænkning af rummet,

da mennesker i dag bevæger sig over langt flere steder i løbet af deres liv, hvilket har ført til tab af historie, identitet og relation, da udviklinger ikke længere er stedbundne (Ibid.: 21-22).

Den anden accelerationssfære er det Rosa kalder nutids-indskrumpning, et begreb han har lånt fra filosofen Hermann Lübbe (Ibid.: 23). Her beskriver han, hvordan mennesket selv ændrer sig hurtigere og hurtigere, grundet underliggende sociale forandringer. Dette er for eksempel tøjstil, fritidsinteresser, vaner, omgangskreds og så videre. Dette fører til en nutids-indskrumpning, hvor de sociale forandringer mindsker den tid, der forbindes med nuet.

“Social acceleration er altså defineret ved en stadig hurtigere afvikling af pålideligheden af erfaringer og forventninger og ved en sammentrækning af det tidsrum, der kan siges at udgøre “nuet”” (Ibid.: 24).

Altså kan man se accelerationen i nutids-indskrumpningen som de hurtige forandringer, der sker i vores hverdagsliv. Man kan ikke regne med at mode, politik, telefonnumre, åbningstider, parforhold, venskaber, vaner, livsformer, slang med mere, forbliver det samme i længere tid. Der eksisterer en konstant forandring, der gør det svært at blive bekendt med omverdenen (Ibid.: 22-26).

Den tredje og sidste af Rosas accelerationssfære er accelerationen af livstempoet (Ibid.: 26-27). Her er det tidsperceptionen, der bliver påvirket, og der er i samfundet en generel tendens til, at mennesket føler, at det har for lidt tid. Tiden er blevet en knap ressource, i vores samfund, som der aldrig er nok af, hvilket kan virke paradoksalt i det den teknologiske udvikling burde skabe overskud af tid. Dette er eksempelvis i forhold til opfindelsen af bilen, som har gjort, at folk kan bevæge sig meget hurtigere end tidligere. Man skulle tro, at det ville føre til en besparelse af tid, da de kan bevæge sig hurtigere, men i stedet ser vi, at mennesker forsøger at nå flere steder i løbet af dagen, og faktisk levere mere travlt liv, end før de fik bilen. Yderligere findes der et større behov for multitasking, hvor man ofte ser folk i offentlige transportmidler, der lægger make up, læser avis, eller svarer på mails (Ibid.: 26-32).

Disse tre accelerationssfærer danner tilsammen accelerationskredsløbet. Den teknologiske acceleration fører til acceleration af social forandring, fordi det udløser en række ændringer i den sociale praksis. For eksempel har internettet, da det kom frem, ført til en række nye muligheder og ideer inden for kommunikation, mode, social identitet og så videre. Dette skaber en sammentrækning af nuet, hvilket fører til en acceleration af livstempoet, da

mennesker altid stræber efter at følge med forandringerne i samfundet, nå så meget de kan og ikke falde bagud. Dette vil mennesket ofte gøre ved at skabe ny teknologi, der kan optimere langsommelige processer, som så igen vil give en acceleration af livstempoet (Rosa 2014: 38-40).

3.2.2 Konsekvenser af disse 3 sfære

Et andet begreb som Hartmut Rosa arbejder med er fremmedgørelse, som han har lånt fra Marx og bygget videre på. Rosa arbejder med fem dimensioner indenfor fremmedgørelse, som er fremmedgørelse fra rummet, fra ting, over for vores handlinger, over for tiden og overfor en selv og andre. Overordnet kan fremmedgørelse beskrives som den tilstand, individer befinder sig i, når de følger mål eller foretager handlinger, de reelt ikke ønsker, som der ikke er påtvunget dem. De gør altså ting, de ikke nødvendigvis har lyst til, uden udefrakommende faktorer eller aktører, tvinger dem (Rosa 2014: 94).

Den sociale acceleration skaber mobilitet og hermed en afkobling fra rummet. Mennesker føler sig knyttet til de steder de har været i længere tid, og de bliver en del af deres identitet. Men de nye muligheder for at flytte, ofte fra sted til sted, har skabt en fremmedgørelse over for rummet. Mennesker vil gerne prøve at bo i byen, på landet, i et bofællesskab, i et sommerhus og noget tid i et andet land. Hermed vil de have svært ved at føle sig hjemme alle de steder, da stederne ikke når at blive en del af dem. De lærer på naturligvis at finde vejen til supermarkedet, fitnesscenteret og børnehaven, men stederne imellem bliver tavse for dem; der er ingen minder og historier (Rosa 2014: 96-97).

De ting mennesker ejer bliver til en del af vores historie og identitet, altså en del af os. Jo længere vi ejer tingene, desto mere knyttet vil vi føle os til dem. I accelerationssamfundet bliver tingene ikke længere repareret, da det er blevet dyrere at reparere tingene, end det er at skabe nye. Det skaber en fremmedgørelse over for tingene, samtidig med at mange mennesker ikke længere tager sig tid til at lære tingene at kende og lære at bruge dem, da de ved, at de snart bliver skiftet ud igen. Ligeledes har vi i dag mange flere materielle ting end mennesker har haft før i tiden (Ibid.: 97-100). Den teknologiske acceleration har gjort, at vi i dag skifter vores gamle ting ud med nye og mere komplicerede ting med flere funktioner. Det er dog sjældent, at man har tiden til at sætte sig ind i, hvordan de fungerer, ligesom man ikke

har tid til at læse brugsanvisningen ordentlig eller undersøge alt der er at vide inden man vælger sin uddannelse. Tiden lægger altså et pres på folks handlinger. Alt hvad man kan ønske at have tid til, såsom at læse bøger, lære at spille klaver og gå lange ture, har man ikke tid til. Men på samme tid bruger folk rigtig meget tid på at surfe på nettet, se TV og læse korte fjollede bøger. Rosa mener, at det sker, da mennesker oplever at have dårlig samvittighed over det tidsmæssige efterslæb. De er tvunget til at gøre ting, der ikke tager lang tid, så de kan følge med. Samtidig føler mennesket skyld over ikke at få læst og vandret, så de skynder sig at købe vandrestyr og lange dyre bøger som de aldrig vil få læst (Ibid.: 100-105).

Der er forskel på oplevelsens tid og erindringens tid, hvilket er et fænomen kaldet ”tidens subjektive paradoks”. Dette kan for eksempel være når man oplever en dag med mange begivenheder, sjov og underholdning, så vil tiden føles hurtig, men man vil huske det som en lang dag. Omvendt, hvis man bruger en hel dag på at kede sig, vil dagen føles lang, men om aftenen vil det føles som om den lige er startet. Det er ikke et nyt fænomen, men der er sket en ændring i takt med teknologiens udvikling, når man ser fjernsyn, spiller computer og så videre, bliver hjernen stimuleret, og tiden føles som om den går hurtigt, men bagefter vil det føltes som en kort dag, hvor der ikke er sket noget. Rosa mener, at dette forekommer, da man ikke aktiverer alle sanserne, og fordi det man oplever i spillet eller fjernsynet, ikke påvirker eller betyder noget for ens eget liv. Det efterlader altså ingen spor i vores erindring eller identitet, og vi glemmer det igen med det samme. Vi deltager i aktiviteter og engagerer os i kontekster, der er isoleret fra hinanden, og kan knapt nok huske det, når vi har været i fitness, i teatret, i zoo og til middag på samme dag. På den måde bliver vi rigere på oplevelser og fattigere på erfaringer, og tiden vil føles som om den løber fra os. Vores tid og vores oplevelser vil føles fremmed for os, hvilket yderligere vil føre til en fremmedgørelse over for selvet (Ibid.: 105-109).

Yderligere har teknologiens udvikling skabt en ekstrem mængde social kontakt. Man møder folk over mail, i offentlig transport og på sociale medier, og man bliver hurtigt mættet, men man har ikke længere tid og overskud til at lære andre rigtigt at kende. Stærke bånd er ”*tidskrævende at opbygge og smertefulde at opløse igen*” (Ibid.: 110). Man vil sandsynligvis lære mange at kende og udvide sit netværk, men man vil ikke bruge tiden på at komme tæt på dem, da man ikke har tid eller lyst til det i accelerationssamfundet (Ibid.: 109-110).

Hartmut Rosa argumenterer altså for, at denne acceleration er et produkt af en forøget konkurrencelogik, en anderledes livsanskuelse og er muliggjort gennem et selvkørende system, som konstant reproducerer sig selv. Konkurrencelogikken er den afgørende rolle, da dette har medført en samfundstilgang, hvor vi indbyrdes alle kæmper om at følge med konkurrencen og alt det, der hører til. Det tvinger med andre ord dets borgere til konstant at investere i stadig større mængder energi og kræfter, for at bibeholde sin samfundsposition (Rosa, 2014: 35). Det er et uendeligt maraton, hvor alle løber for at kunne følge med, men hvor ingen reelt kommer nogle vegne. Samtidig har livsanskuelsen ændret sig sådan, at man ikke længere arbejder med det henblik at tilvejebringe et *højere liv* efter døden, men derimod et *fuldt liv* før døden. Der skal i accelerationssamfundet realiseres så mange liv, med så mange erfaringer som overhovedet muligt, og det travle liv er blevet synonymt med det gode liv (Rosa 2014: 35).

Der sker altså en fremmedgørelse over for tiden, ting, rummet, handlinger og andre mennesker, hvilket nemt kan føre til en fremmedgørelse overfor en selv, hvilket ofte ifølge Rosa, kan føre videre til depression (Ibid.: 111).

Rosa mener, at der sker en psykologisk desynkronisering, det han kalder “burnout”. Det er en desynkronisering mellem hastigheden i os, vores sjæle, vores psykologiske væren og samfundets høje hastighed. Det kommer ofte til udtryk i sygdomme som stress, angst og depression.

Ifølge Rosa bør vi derfor genoverveje hvad det gode liv er, for at prøve at komme ud af hastighedenscirkel og genoverveje det kapitalistiske samfund. Mennesker tror ofte, at de goder der findes i accelerationssamfundet, hænger sammen med “det gode liv”. At eje et hus, en bil, en smartphone, et fly og en rød gummibåd skaber det gode liv. Dette er fordi det skaber en større berøringsflade i verden, mulighed for at nå mange steder, meget viden, mange mennesker med mere (Rosa 2015). Ligeledes mener Rosa, at mennesket ser det fyldte liv som det gode liv, med mange oplevelser og kompetencer lært. Man skal realisere så mange muligheder som muligt i løbet af sit liv, og føler at man bliver lykkelig af meget livserfaring og store oplevelser (Rosa 2014: 36).

Hartmut Rosa mener, at vi skal overveje, om det virkelig er dette, der gør et liv til et godt liv. Ifølge Rosa findes det gode liv, når man er i et stadie af “resonans”. Mennesker oplever øjeblikke af resonans, når der er noget der bevæger dem. Det kunne for eksempel være en koncert, det første kys, når man holder en baby, har en intens diskussion eller er i naturen.

Det er øjeblikke, der ændrer forholdet til verden og til mennesker. Resonans er det modsatte af fremmedgørelse, hvor man kan høre verden. Under det burnout, som sker når du ikke længere føler resonans, er verden stille og døv for dig (Rosa 2015).

3.3 Kritikkens u-vending

Kritikkens u-vending er en tese af Rasmus Willig, der beskriver et billede af vores tids vrangside, af en individualiseret samfundskultur. Rasmus Willigs tese er, at mange dele af livet er blevet reduceret til en ensom tilstedeværelse, hvor man kun kan kritisere sig selv for sine fiaskoer, fejl og mangler (Willig 2013: 13). Kritikken som før i tiden kunne placeres ude i samfundet, bliver i dag, i højere grad vendt ind af og gøres til et personligt ansvar. Det der burde være samfundskritik, bliver til selvkritik. Det er individets selv, som bliver genstand for kritikken og spørgsmål om, hvordan kan vi forbedre samfundet, bliver i højere grad til spørgsmålet om, hvordan vi kan forbedre os selv, og desuden opstår tanker så som; Jeg må arbejde hårdere, *jeg* er ikke god nok og så videre (Ibid.: 14). Strukturelle problemer individualiseres, og der opstår en ny logik der skal forvalte alle typer af problemer, og gøre dem til individets eget skabende projekt uafhængigt af, at problemerne i virkeligheden er skabt af samfundet (Willig 2016: 57). Kritikkens u-vending medfølger derfor på naturligvis også, at samfundets individer bliver underlagt en individualisering, hvor man i højere grad ender med at stå alene med sine problemer og udfordringer.

3.4 Kønsteori

Efter at have præsenteret teorier om højhastighedssamfundet, samt dets konsekvenser, ønskes i følgende afsnit, en gennemgang af de to kønsteorier, der er udvalgt, til at besvare sidste del af problemformuleringen. Der tages højde for, at begge teorier er prægede af radikal socialkonstruktivistiske grundprincipper, hvilket vil sige, at de er skabt ud fra en holdning om, at virkeligheden er social konstrueret.

3.5 Michel Foucault

Den franske filosof, historiker og teoretiker Michel Foucault er svær at sætte i en bestemt videnskabelig retning eller en "isme" på. Han bliver ofte henvist som en nomadefilosof, hvis temaer, empiriske felter, metoder og tyngdepunkter konstant var i forandring (Lindgreen 2007: 326). Foucault var ikke ude på at udvikle bestemte makroteorier omkring mennesket og

samfundet, men var derimod mere fokuseret på at påvise, at det vi ved, eller tror vi ved, skal ses med nye øjne. Man må give slip på de fastlagte tanker om den eksisterende viden, for at kunne deltage i Foucaults bestræbelser om at nå en ny erkendelse af, hvordan produktionen af viden bliver skabt (Heede 2002: 9). Der er flere genstandsfelter, som gentagende gange går igen i Foucaults værker. Han er blandt andet blevet henvist som en magtanalytiker, men i essayet "Why Study power: The Question of the subject" hævder Foucault selv, at det nemlig ikke er magten, men selvet, der har været den egentlige genstand for hans interesse, altså den måde hvorpå mennesker subjektiveres og objektiveres, og gøres til subjekter (Ibid.: 20-21). Det er netop denne proces vi ønsker at drage nytte af i vores senere analyse, og vil derfor blive redegjort for i næste afsnit.

3.5.1 Foucault opfattelse af subjektet og den menneskelige væren

Hos Foucault er subjektet en meget konkret størrelse, idet at det dannes ud fra nogle forskellige diskurser, praktikker og teknikker, som kan gøres til genstand for historien (Heede 2002: 19). Hovedfejden ifølge Foucault er altså den humanistiske ide om, at der er en underliggende human filosofisk forestilling om det faktum, at der findes en menneskelig eksistens. Subjektet, eller ideen om mennesket, bliver i denne sammenhæng en social konstruktion, som er bestemt af den givne historiske tidsperiode, det befinder sig i (Ibid.: 19). Foucault selv forklarer, "*først og fremmest mener jeg jo, at der ikke findes nogen universal form for subjekt, som man kan genfinde overalt. En sådan subjektoplevelse stiller jeg mig meget skeptisk, ja, endog fjendtlig overfor.*" (Ibid.: 19). Ideen om mennesket skal altså fratages sin aura af selvfølgelighed, og i stedet ansues som et produkt af dets tid. Hvad der er relevant, er ikke hvilke interesser disse subjekter påfører sig, med derimod hvordan disse subjekter/forståelser af mennesket bliver skabt. Ifølge Foucault bliver disse subjekter skabt igennem nogle magtrelationer, som indgår i bestemte diskurser, som sætter rammerne for, hvad vi kan forstå som mennesker, hvad vi kan sige, hvordan vi kan handle og så videre.

3.5.2 Subjektivering og objektivering af individet

Denne magt kommer blandt andet til udtryk gennem det som Foucault beskriver som subjektiverings- og objektiveringsprocesser. Foucault illustrerer blandt andet disse processer gennem eksemplet vedrørende køn.

Processen omhandler hermafroditten Alexinas subjektivering. Hun oplever sig selv som en kvinde. Hun kan ikke undgå at lægge mærke til visse kropslige abnormiteter, der adskiller hende fra andre kvinder, men i denne tid og kultur var tanken om andres køn fjern, og alle levede i lykkelige uvidenhed. Dette bliver drastisk lavet om, da Alexina en dag, grundet smerter i underlivet, kontakter de medicinske institutioner. Her bliver hun tilset og undersøgt gennem lægevidenskaben, og får konstateret, at det at være den hermafrodit, Alexina har været gennem hele sit liv, er forkert. Det er her subjektiveringen begynder, og gennem denne proces, bliver hun tildelt et nyt køn, et nyt navn og en ny identitet som maskulinum (Heede 2002: 30). Det er en historie, der med klarhed illustrerer, hvordan et lykkeligt individ brutalt uddrives fra identitetens ingenmandsland, og underkastes en subjektiveringsproces, der fastsætter den sande, rigtige identitet, nemlig det eneste rigtige køn, hermafrodit.

Processerne skaber nogle helt bestemte subjekter, som fastsætter rammerne for, hvad disse individer kan tillade sig at sige, at tænke og være (Ibid.: 74). Disse subjektiveringsprocesser kan i høj grad anskues som et af magtens værktøjer, og næste afsnit vil derfor beskæftige sig med Foucaults forståelse af magtbegrebet.

3.5.3 Foucaults forståelse af magt

Magten er et komplekst begreb i Foucaults verden. Den skal ikke forstås i sin traditionelle rolle, men derimod som en produktiv og positiv kraft, der gennem forskellige værktøjer, disciplinerer subjekterne ind til "gode" borgere. Magten kan ikke begribes, ejes, deles eller frarøves. Den er aldrig fastbestemt på en enkelt person, men noget der udfolder sig i alle handlinger og situationer (Heede 2002: 39). *"magten er et netværk af relationer i konstant spænding og aktivitet."* (Ibid.: 38). Magten er ifølge Foucault et grundvilkår i det at leve i et samfund, hvor handlinger styrer andre handlinger, og magtrelationerne vil derfor altid være dybt rodfæstede i den sociale væren og dens institutioner (Ibid.: 43). Foucault beskriver, at magten i sit grundfundament fungerer positivt, idet den er produktiv. Den disciplinerer samfundets subjekter gennem institutioner så som skolen, lægevæsenet, familien, fængslet og børnehaven, med det formål at øge produktivitet og kontrollen (Ibid.: 95). Især overvågningen og eksaminationen er nogle af magtens mest brugte værktøjer. Den muliggør et grundlag for bedømmelse af forskelle, en bestemmelse af niveauet, en fastlæggelse af

specialer og en nyttiggørelse af disse forskelle, gennem en regulering af dem i forhold til hinanden (Ibid.: 103). Eksamener, karakteren og andre vurderingsværktøjer skaber et grundlag for forskellighed, en måleenhed, der kan skildre visse typer fra nogle andre. Den sikrer individet eller subjektet til tvangsmæssigt at blive knyttet til sine træk, mål og afvigelser (Ibid.: 107). *12-tals-pigen* kan blandt andet ses som en konsekvens af dette. Karakteren 12 er altså blevet et symbol på et bestemt subjekt, nemlig den flittige pige eller den intelligente elev. Den muliggør en opdeling, klassificering og en maksimal udnyttelse af kræfter, tid og evner (Ibid.: 107).

Magten i alle sine udformninger skaber nogle specielle individer, hvis taleevner, tanker og identiteter er fastlagt gennem subjektiveringsprocesser. Eleven, læreren og politibetjenten har alle deres rolle at indtræde, og argumentet går så her på, at denne proces og den teoretiske forståelse også gælder for, hvordan piger og drenge, både i skolen og samfundet, skal reagere, handle, tænke, se ud og gøre. Samfundet, eller magten, har gennem den historiske udvikling, subjektiveret piger og drenge på en bestemt måde, og dette vil blive benyttet senere i analysen.

3.6 Judith Butler

For at forklare, hvorfor kvinder i gymnasiet oftere bliver ramt af stress, vil vi forsøge at undersøge, hvordan mænd og kvinder anskues og skal agere i det senmoderne samfund. Til det bruges Judith Butlers kønsteori i bogen ”Kønsballade” fra 2010, som kom på engelsk i 1990. Heri beskriver hun, hvordan kønnets opdeling i mand og kvinde bliver skabt diskursivt, og hvad det betyder for individet at leve med disse diskurser.

3.6.1 To køn

Butler beskriver i sin bog, hvordan der i samfundet er konstitueret en universel diskurs om, hvad en kvinde og en mand er (Butler 2010: 41-43). Det kalder Butler det binære kønssystem, som betyder, at de to køn er forskellige og selvstændige eksisterende. Man kan altså ikke være begge køn. Disse to køn bliver differentieret som følge af de diskursive forskelle, der er mellem det feminine og det maskuline. Samfundsdiskurserne beskriver de kønsstyrede træk en person skal have. En mand skal være maskulin og en kvinde skal være feminin. Butler mener, at denne adskillelse af kønnene er alt for indsnævret, og fører til en

begrænsning af det subjekt, som skal leve med kønnet. Subjektet begrænser altså sig selv, fordi det skal leve op til nogle normer og diskurser, som eksisterer når man er et køn.

På baggrund af denne opdeling af de to køn opdeler Butler kønnene i to dele, nemlig det biologiske køn og det sociale køn (Ibid.: 44-45). Hun mener nemlig, at kønnet bliver tillagt flere aspekter end det burde tillægges. Hun ser det fysiske køn, som de fysiske attributter, der er forskellige fra mand til kvinde, altså deres fysiske kropslige forskelle. Butler ser stadig disse som kulturelt konstrueret, der stadig er diskursivt bestemt. Alt det der ikke er fysiske kropslige forskelle, der beskriver kønnet, er det sociale køn. I samfundet ser man det sociale køn som et produkt af det biologiske køn, hvilket forhindrer det sociale køn i at udvikle sig. Men det sociale køn er ikke konstrueret eller styret af det biologiske køn, det er udelukkende kulturelt konstrueret.

”Socialt køn er derfor hverken det kausale resultat af biologisk køn eller tilsyneladende lige så fast som biologisk køn. [...] Hvis socialt køn er de kulturelle betingelser, som den kønnede krop antager, så kan et social køn derefter ikke siges at være en bestemt følge af et biologisk køn” (Butler 2010: 44).

Hendes pointe er, at hvis det sociale køn ikke er bundet til det biologiske køn, kan det sociale køn ændre sig med tiden, og dermed kan diskurser omkring det sociale køn ændre sig, så kønnet ikke længere bliver tillagt de samme attributter. Det kan vi se for eksempel ved, at kvinder før i tiden var anset som værende uegnet til uddannelse, men denne attribut har ændret sig til, at kvinder nu ses som uddannelsesegnede.

3.6.2 Kønnets påvirkning på identitet

I samfundet er der en idé om, at ens identitet er selvstændigt skabt, uden indflydelse af kønnet. Butler er uenig og mener, at kønsidentitet går forud for selvidentiteten, da personer bliver forståelige, når de bliver sat i kasser af genkendelige standarder for kønnet (Butler 2010: 59-60). Her bruger Butler udtrykket 'forståelige køn', som beskriver mennesker med køn, der passer ind i de kulturelle og sproglige normer, der hersker omkring køn. De hjælper med at fastholde normer omkring sammenhængen mellem det biologiske køn, sociale køn, seksuel praksis og seksuelt begær. Disse forståelige køn konstituerer sammenhængen mellem polerne feminin og maskulin, som forstås fysisk i forskellene mellem kvinder og mænd. For

at opretholde disse konstruktioner bliver nogle former for identiteter gjort uforståelige, og kan derfor ikke eksistere. Det er de køn, hvor det biologiske køn og det sociale køn ikke følges ad, altså for eksempel en feminin mand, eller en kvinde med meget seksuelt begær. Derfor vil mennesket, for at passe ind i diskurserne, prøve at lade deres to køn følges ad, så en mand er maskulin og en kvinde er feminin. Disse diskurser er med til at opretholde nogle holdninger i samfundet, for eksempel tabuet omkring transvestitter, hvor socialt køn og biologisk køn ikke følges ad (Butler 2010: 226).

3.6.3 Det performative køn

Butler mener, at køn er konstrueret og styret af diskurser om, hvad en "rigtig" kvinde og mand er. Dette har en indflydelse på individet (Butler 2010: 226). Individet vil nemlig forsøge at fremvise sit biologiske køn gennem sit sociale køn, ved det som Butler kalder performativitet (Ibid.: 227). Det sociale køn konstitueres gennem fysiske handlinger, hvor individet prøver at performe sit køn. Disse handlinger er diskursivt styret, og er noget individet bruger til at vise sit køn. Denne kønsperformativitet er ikke en enkeltstående handling, men en strategi, som altid udspiller sig (Ibid.: 232). Man skal følge den kropslige stilart, der er konstrueret ved hjælp af kropslige handlinger, som bruges til at opretholde det sociale køn i den binære ramme, altså mand og kvinde. Når man performer sit sociale køn, gør man det for at undgå at blive straffet af samfundet. Dem der ikke performer sit køn efter normerne, altså dem der ikke er en rigtig mand eller kvinde, bliver jævnlige straffet. Derfor vil de individer, der bliver straffet, med tiden blive presset til at performe sit sociale køn efter normerne. Disse straffe kunne i gymnasiet være eksklusion fra fællesskabet, hvor individets medstuderende kan stemple det som værende 'forkert'.

Ved hjælp af denne performativitet bliver det sociale køn ikke et rum, som en identitet agerer i, men nærmere identiteten selv. Det sociale køns substans er altså, at individets performativitet vil få andre til at tro på det sociale køn, og selv performe kønnet. Dette bliver forstærket gennem gentagelser af offentlige kønshandlinger, der stemmer overens med samfundets normer, hvilket opretholder disse normer (Ibid.: 233). Hvis en kvinde forsøger at performe sit køn, vil hun prøve at fremstå feminin i sine ageren og handlinger, men hun vil aldrig kunne opnå en fuldstændig performativitet. Det er nemlig ikke muligt at indfri kønsnormerne fuldt ud. Dermed vil individerne altid føle sig presset til at opnå et kønsideal,

som ikke er muligt at opnå, lige meget hvor hårdt individet prøver. Ifølge Butler er køn altså opdelt i biologisk og socialt køn, hvor det sociale køn er styret af diskurser. Individet bliver påvirket af disse diskurser, og det sociale køn betyder så meget, at det bliver en del af individets identitet. Dette gør, at individet performer det sociale køn, men aldrig kan opnå en perfekt performativitet, hvilket presser individet (Ibid.: 234). I dette projekt vil vi forsøge at undersøge, hvorfor piger og drenge performer deres køn forskelligt i gymnasierne.

3.7 Kritik af teori

De teorier vi har udvalgt er ikke uden mangler, og teorierne har været kritiseret lige siden deres spæde anerkendelse. Her har vi valgt at lave et afsnit, hvor vi gennemgår nogle af de aspekter, som vores teorier er blevet kritiseret for.

3.7.1 Hartmut Rosa og Rasmus Willig

Hartmut Rosa og Rasmus Willig er begge kritiske teoretikere, hvor Rosas teori omkring social acceleration og Willigs teori omkring kritikens u-vending er præget af at være kritiske over for samfundet og dets strukturer. Det er en tilgang, som de ikke er alene om. Mange samfundsteoretikere har arbejdet på samme kritiske måde, herunder Axel Honneth og Jürgen Habermas. Men den kritiske tilgang er også kritiseret, blandt andet af sociologen og filosofen Bruno Latour. Han har skrevet teksten *Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern* (Latour 2004), hvori han beskriver, hvad der er galt med den kritiske tilgang. Han beskriver, hvordan generaler i krige altid er blevet beskyldt for at komme for sent til krigene. De kommer altså først i aktion, når det er for sent at gøre noget, og krigen er afgjort (Latour 2004: 226-227). Efter krigen ser de så bagud og teoretiserer hvad, der ville have været klogt at gøre under krigen, men som ikke nytter noget nu, da krigen er afgjort. Det samme kritiserer Latour de kritiske tænkere for at gøre. De kan se på, hvordan samfundet har udviklet sig, og kritiserer dette med flotte teorier, men som er ligegyldige, da samfundet har udviklet sig igen, og nu ser ud på en anden måde. Kritisk teori er altså en række teorier om et samfund, der ikke længere eksisterer, og som altså ikke kan bruges til fremadrettet samfundsteori. Latour kritiserer ligeledes den kritiske teori for at være for lidt fakta kritisk. Hvor kritik før i tiden var præget af en stor mængde empiri og fakta indsamling, er den moderne kritik præget af for få fakta og for lidt empiri for at kunne lægge fundamentet

for teorierne (Latour 2004: 229-231). Forskere kan altså ikke skabe god viden ud fra kritisk teori, da teorierne er kritiske over for et samfund, der allerede har ændret sig, og den samfundsteori, der findes, indeholder for lidt fakta om empiri. Latour mener, at for at kritisk teori skal blive god videnskab igen, skal den blive mere empirinær, for bedre at berøre samfundet.

3.7.2 Michel Foucault

Den mest tydelige kritik af Michel Foucault er af hans videnskabelige placering. Han er nemlig ikke samfundsteoretiker eller sociolog, men filosof. Foucault har lavet sine teorier og resultater på baggrund af historiske analyser, der ved hjælp af historisk forståelse, skal kunne sige noget om udviklingen i det samfund vi lever i. Han har set på den historiske tidsperiode han levede i, og han har ligeledes beskrevet oprindelsen af de diskurser, der er i den historiske tidsperiode. Det er en anden måde at arbejde på, i forhold til vores kritiske teoretikere, der ser på hvordan samfundet ser ud i nyere tid, og beskriver det de ser. For at bruge Foucault mest optimalt er det oplagt at lave en analyse af de historiske begivenheder, der kan have været medvirkende til skabelsen af de kønsdiskurser, som vi i dag oplever. Dette gør vi ikke, da fokuset i dette projekt ligger på noget andet, og fordi en inddragelse af dette aspekt ville medføre en overskridning af den tidsmæssige ramme. Vi mener dog stadig, at Foucaults teori er givende for vores opgave, da den muliggør en forklaring af, hvordan de bestemte måder at performe sit køn på er blevet skabt.

3.7.3 Judith Butler

En central kritik af Butler er hendes radikale socialkonstruktivistiske tilgang til viden (Stage 2015: 87). Butler ser verden som skabt af diskurser og sociale sammenhænge, og mener ikke der findes noget fysisk og objektivt. Derfor er hendes tilgang til videns produktion også meget konstruktivistisk, hvor hun ikke prøver at skabe endegyldig viden, men i højere grad forsøger at vise de sociale forhold, samt hvordan disse påvirker individet. På baggrund af dette er en virkelig sandhed ikke mulig at finde, da konstruktionerne altid vil komme i vejen. Vi mener dog, at Butlers teori er givende, i forhold til analysen af kønnet, da vi ikke forsøger at komme med en endelig, objektiv sandhed.

4 Empiri

I følgende afsnit præsenterer vi både den indsamlede førstehåndsempiri samt den valgte andenhånds empiri.

4.1 Præsentation af interviewpersoner

Vi har lavet syv interviews på Roskilde Katedralskole. Her har vi interviewet tre fra en 3.g klasse og fire fra 1.g klasse. Fra 3.g klassen interviewede vi Andy, Cecilie og Mette og fra 1.g klassen interviewede vi Emma, Sofia, Bodil og Rikke. Desuden har vi indsamlet ét interview yderligere, med en dreng fra Munkensdam Gymnasium, for at få endnu et interview, med en dreng. Dette var Tom, som gik i 3.g. Hermed har det lykkedes os at indsamle interviews med to drenge og seks piger.

4.2 Præsentation af forskningsrapporter

Vi har valgt at inddrage tre relevante forskningsrapporter for at understrege, hvad der presser unge mennesker og hvordan. Den første af dem er *Drenge og piger på ungdomsuddannelserne*. Den er udarbejdet af Center for Ungdomsforskning, og er blevet lavet i tæt sammenhæng med forskellige universiteter og gymnasier. Den fokuserer blandt andet på de statistiske kønsforskelle, der er på ungdomsuddannelserne. Rapporten undersøger, hvilke forskelle der er på drenge og piger i uddannelse, og hvad det betyder for individerne (Hutters et.al. 2013: 9). Der undersøges hvad kønnet betyder for indlæringen, undervisningen og den sociale sammenhæng på ungdomsuddannelser. Ved undersøgelsen har forskerne fokuseret på de studerendes følelser omkring presset på uddannelserne. Rapporten konkluderer, at der er forskel på forventninger og presset på drenge og piger, og at pigerne er mest udsat og altså mest presset. Den lægger op til, at der skal gøres noget på området, både på mikro og makro niveau, hvis man skal ændre den kønsmæssige forskel.

Den anden rapport vi inddrager er et uddrag af *Picture Perfect* udarbejdet af forskere fra Aalborg Universitet. I Rapporten undersøges der, hvordan og hvorfor ungdomslivet er blevet præget af en trang til at præstere. Den er empirisk fokuseret, og viser hvordan tendensen til at

præstere kan findes blandt unge mennesker, og derved bliver en del af de unges identitetsdannelse. Samtidig inddrages kritikens u-vending, og er ligeledes med til at forklare at de unge har en tendens til at vende kritikken ind ad. Den konkluderer at unges præstation kommer på grund af et pres for at forbedre sig, arbejde bedre og for at få gode karakterer (Sørensen et.al. 2017: 27-28).

Den tredje og sidste forskningsrapport er *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2017*. Den er udarbejdet af sundhedsstyrelsen, og beskriver danskernes sundhed med mange særlige fokuspunkter. Vi har valgt at bruge den til at beskrive niveauet af stress blandt unge mænd og kvinder, ved hjælp af statistik, desuden har vi inddraget den som inspiration i vores interviewguide (Sundhedsstyrelsen 2018: 6).

4.3 Trivsel i dag

I dette afsnit vil der, gennem diverse forskningsrapporter og statistiker, redegøres for, hvordan udviklingen blandt de unges trivsel har ændret sig gennem de seneste år, og hvordan det står til i dag. Vi anser dette som værende en nødvendig inddragelse, da det i høj grad medvirker til en forståelse af, hvorfor netop dette projekts problemstilling er aktuel i det moderne samfund, som vi lever i. Afsnittet formål er at blotlægge den reelle situation i de unges trivsel, på tværs af både køn og alder.

Der har gennem de sidste mange sundhedsrapporter år for år været en alarmerende negativ udvikling i børns og unges trivsel (Nielsen et.al. 2010) (Lindgaard 2017) (Sundhedsstyrelsen: 2018). Listen er lang med forskellige parametre, som på den ene eller anden måde belyser alvorlige trivselsproblemer hos de unge i dag. Antallet af unge, der dør med stresssymptomer, angst, ensomhed og depressive tanker har nået højder, som gør, at vi i dag må antage at have med et strukturelt problem at gøre (Ibid.).

I Sundhedsstyrelsens seneste årsrapport kan vi blandt andet se, i nedenstående tabel, antallet af individer, som har følt et højt stressniveau i forbindelse med deres hverdag.

Tabel 1

		Procent	OR ¹	95 % sikkerhedsgrænser	Antal svarpersoner
År	2010	20,8	1		14.183
	2013	21,3	1,03	(0,98;1,08)	149.846
	2017	25,1	1,29	(1,23;1,35)	168.802
Mænd	16-24 år	23,4	1,15	(1,06;1,24)	7.485
	25-34 år	24,6	1,23	(1,14;1,33)	7.553
	35-44 år	22,7	1,10	(1,03;1,19)	10.330
	45-54 år	21,0	1		14.373
	55-64 år	19,6	0,92	(0,85;0,98)	14.841
	65-74 år	14,6	0,64	(0,60;0,69)	15.364
	≥75 år	20,4	0,96	(0,89;1,04)	8.041
	Alle mænd	21,0			77.987
Kvinder	16-24 år	40,5	1,76	(1,65;1,87)	9.618
	25-34 år	34,0	1,33	(1,25;1,42)	10.038
	35-44 år	29,6	1,09	(1,02;1,15)	13.153
	45-54 år	27,9	1		17.251
	55-64 år	24,6	0,84	(0,80;0,90)	16.548
	65-74 år	19,3	0,62	(0,58;0,66)	15.725
	≥75 år	27,1	0,96	(0,90;1,03)	8.482
	Alle kvinder	29,0			90.815

Som der først og fremmest kan aflæses, har der været en generel stigende andel af stressramte individer, hen over de sidste syv år. I 2010 havde 20,8 procent af de adspurgte mellem 16-75 år oplevet et højt stressniveau. I 2017 var denne andel 25,1 procent, hvilket betyder at der har været en stigning på 4,3 procentpoint hen over den syvårige periode (Sundhedsstyrelsen 2018: 26). Hvad der dog i vores sammenhæng må anskues som værende det vigtigste, er tendensen eller tilstanden som de yngste grupper befinder sig i. Her ser vi nemlig, at de hårdeste stressramte på tværs af begge køn, er aldersgruppen 16-24 og 25-34 år, hvor stressniveauet derefter falder i trit med årene. I gruppen af unge mænd mellem 16-24 år har 23,4 procent oplevet et højt stressniveau, hvor kvinderne i samme aldersgruppe topper med 40,5 procent.

I samme rapport ses en sammenlignelig tendens med det dårlige mentale helbred. Også her har der været en stigende andel af de adspurgte, som har haft dårligt mentalt helbred. I 2010 havde 10 procent af de adspurgte et dårligt mentalt helbred, mens det i 2017 var steget til 13,2 procent, altså en stigning på 3,2 procentpoint blandt de adspurgte. Også her viser tabellen den samme udvikling eller tendens i forhold til, at de unge piger oplever flere mentale problemer, og at andelen af personer med dårligt mentalt helbred falder med årene.

Tabel 2

		Procent	OR ¹	95 % sikkerhedsgrænser	Antal svarpersoner
År	2010	10,0	1		155.421
	2013	10,7	1,09	(1,06;1,12)	145.436
	2017	13,2	1,40	(1,36;1,43)	165.582
Mænd	16-24 år	12,9	1,18	(1,07;1,31)	7.742
	25-34 år	13,9	1,29	(1,17;1,42)	7.724
	35-44 år	12,2	1,11	(1,01;1,22)	10.458
	45-54 år	11,1	1		14.389
	55-64 år	9,2	0,81	(0,74;0,89)	14.615
	65-74 år	5,9	0,50	(0,45;0,56)	14.644
	≥75 år	9,0	0,79	(0,70;0,88)	7.294
	Alle mænd	10,9			76.866
Kvinder	16-24 år	23,8	1,79	(1,66;1,93)	9.829
	25-34 år	19,5	1,38	(1,28;1,50)	10.170
	35-44 år	16,3	1,12	(1,04;1,21)	13.227
	45-54 år	14,9	1		17.102
	55-64 år	11,8	0,77	(0,71;0,83)	16.043
	65-74 år	7,8	0,48	(0,44;0,53)	14.735
	≥75 år	13,1	0,86	(0,79;0,95)	7.610
	Alle kvinder	15,5			88.716

Der tegner sig altså på baggrund af de to ovenstående tabeller et billede af, at unge mennesker, og især unge kvinder mellem 16-24 år, er i størst risici for at opleve nogle af de trivselsproblemer, som gennemsyrrer vores moderne samfund.

Det er dog vigtigt at pointere, at der findes utallige måder at måle mistrivsel, dårlig mentalt helbred og stress på. De to ovenstående tabeller tager udgangspunkt i de adspurgte subjektive følelser af at have stress eller dårlig mentalt helbred. Stressundersøgelsen tager udgangspunkt i en måling af stressniveau foretaget med en Cohens Perceived Stress Scale, som er en valideret stressskala, som på baggrund af ti spørgsmål handler om, hvordan svarpersonen inden for de sidste fire uger har *oplevet* sit liv som uforudsigeligt, ukontrollerbart eller belastende, og om personen derfor har *følt* sig stresset eller nervøs (Sundhedsstyrelsen 2018). Den anden undersøgelse vedrørende det dårlige mentale helbred er indsamlet via et Short Form spørgeskema, bestående af tolv spørgsmål, og her tager spørgsmålene ligeledes udgangspunkt i svarpersonernes subjektive oplevelse af deres eget helbred, gennem en tidsperiode på fire uger. Der tegner sig altså et billede af, at disse målingsparametre, som for eksempel stress og helbred, kan variere på tværs af forskellige rapporter. Netop derfor er det også vigtigt at fastlægge et konkret veldefineret begrebsapparat, så der ikke kan sås tvivl om, hvad vi bygger vores analyse på (jf. 1.6 begrebsafklaring).

5. Analyse

Gennem kompositionen af tre arbejdsspørgsmål, vil den valgte samt indsamlede empiri nu blive analyseret ud fra teorier af Hartmut Rosa, Rasmus Willig, Judith Butler og Michel Foucault. Sekundært materiale vil også blive inddraget. Pointer vil desuden blive opsamlet i delkonklusioner.

Formålet med denne analyse er at finde svar på vores problemformulering, ved hjælp af vores arbejdsspørgsmål. Dette vil vi gøre ved hjælp af vores egen indsamlet empiri, i form af interviews, samt sekundært data fra eksempelvis forskellige forskningsrapporter. Her vil vi sammenkoble empirien med vores valgte teorier. Vi har valgt at dele vores analyse op i tre dele, for at skabe en mere systematisk tilgang. I den første del vil vi redegøre for, hvilke faktorer vi har fundet frem til, og hvad der kan være med til at presse gymnasieelever i deres hverdag. I analysens anden del, vil vi komme ind på, hvad det er, disse stressfaktorer kan skyldes ved hjælp af Hartmut Rosas teori om accelerationssamfundet, samt Rasmus Willigs; kritikens u-vending. Afslutningsvis vil vi komme ind på, hvad den kønsmæssige forskel kan skyldes. Dette vil vi undersøge ved hjælp af Judith Butler og Michel Foucault i forhold til, hvilke forventninger, der bliver tillagt drenge og piger.

5.1 Hvilke faktorer oplever gymnasieelever som pressende?

I dette afsnit vil første arbejdsspørgsmål forsøges at blive besvaret. Der vil blive redegjort for hvilke faktorer der på baggrund af vores egne interviews og sekundær empiri, gentagende gange, bliver nævnt som stressende aspekter i gymnasieelevers hverdag. Vi er opmærksomme på, at der findes utallige faktorer, der kan spille en rolle for individets oplevelse af stressfaktorerne. Der fokuseres derfor på de faktorer, der oftest forekommer i vores empiri. Disse faktorer vil blive gennemgået i fem forskellige afsnit i følgende rækkefølge, 1. Præstation i Skolen, 2. Fremtidsplaner, 3. Fritidsjob, 4. Krop og Udseende, 5. Sociale relationer.

5.1.1 Præstation i skolen

Den første stressfaktor, som gentagende gange forekommer i vores interviews er karakterer, lektier og afleveringer. Det varierer på tværs af vores interviewpersoner, hvor mange timer der bliver brugt på disse, men uafhængigt af det bestemte antal timer, fremstår både karakterer, lektier og opgaver for det meste pressende hos næsten alle interviewpersonerne.

Karakterer er afgørende for mange elevers gymnasiegang. Nogle elever vælger tilmed deres studieretning på baggrund af, hvor gode de er til forskellige fag, frem for at vælge ud fra, det de kunne tænke sig at blive bedre til "*Det var sådan set fordi jeg valgte at gå efter karaktererne... når jeg skal ind på dyrlægestudiet i stedet for fagene... for dem kan jeg altid læse op på efter... og så også fordi jeg er meget glad for engelsk og sådan at lære nye sprog også*" (Rikke, Bilag 1). Dette kan være et tegn på, at karakterer betyder mere end selve lysten til at tilegne sig ny viden.

Der observeres ligeledes en tendens til, at pigerne bedømmer deres egen selvværdi og kompetencer ud fra karaktererne, "*Dårlige karakterer giver lyst til at give op, og det virker, som om at det eneste, der modvirker dette, er en god karakter, der kan bidrage til troen på, at man 'duer til noget'*" (Hutters et.al. 2013: 114).

Flere af de interviewpersoner, der er blevet talt med, giver udtryk for, at der sættes relativt høje krav i forhold til, hvilke karakterer de bør opnå i skolen. Det er dog forskelligt om de føler disse forventninger kommer fra dem selv, eller et andet sted fra. Yderligere kan unge mennesker opleve, at der forekommer et pres fra forældrenes eller familiens side. I flere tilfælde opstår dette pres fra forældre ikke fordi de bliver vrede, når deres karakterer ikke er i den høje ende af skalaen, men i højere grad på baggrund af et ønske om at gøre forældre og familie stolte. Der kan derfor argumenteres for, at der opstår et mere indirekte pres fra familiens side, som nærmest ikke kan undgås, når forældre udviser interesse og omsorg for deres nærmeste, "*Altså mine forældre, de er meget rolige med det, de er selvfølgelig glade når jeg får høje karakterer*" (Rikke, Bilag 1). Yderligere bliver Cecilie spurgt, hvorfor hun startede i gymnasiet. Hertil svarer hun: "*Øhm, det var nok fordi jeg havde 2 søskende der havde gjort det før mig.*" (Cecilie, Bilag 3).

Eleverne har forventninger til dem selv, hvilket kan bunde ud i, at de ønsker et særligt gennemsnit, således de kan komme ind på drømmeuddannelsen. Men ofte kan

forventningerne også bunde ud i generelle krav om, hvad man bør og skal nå, både i forhold til forventninger til sig selv, og indirekte forventninger fra familien. Det indirekte pres er ikke nødvendigvis noget, gymnasieeleven selv definerer som pressende. Følgende citater er blandt andet et udtryk for dette:

”(...) jeg kom hjem med et 02 og min far ville så bare sige, nåh men hvad gik der galt og så ville jeg sige det, og så ville han sige nåh men brug det til en anden gang... bliv bedre på det punkt... og min mor har også haft samtalen med mig før om... jeg føler ikke at hun har lagt forventninger på mig, det har jeg aldrig oplevet... jeg har kun mærket støtte hjemmefra” (Andy, Bilag 4)

og

“Altså mine forældre, de er meget rolige med det, de er selvfølgelig glade når jeg får høje karakterer, men... det er også nogle gange, hvor det ikke går så godt, og så er det bare op på hesten igen... når det kommer til det mere personlige, så er der nogle krav og forventninger om ting jeg skal kunne gøre og nå og sådan noget.” (Rikke, Bilag 1).

Dog kan der argumenteres for, at der med udtryk såsom “nåh men hvad gik der galt?” og “op på hesten igen” alligevel forefindes visse indirekte forventninger om, at de unge skal opnå specifikke karakterer.

Ofte er det svært for visse elever at vise, hvad de kan, da de ved de bliver vurderet i forhold til hinanden. Gymnasietiden kan derfor opleves som meget konkurrencepræget, for nogle elever. Somme tider føler eleverne, at præstationspresset helt går hen og overdøver den reelle faglighed i klassen, hvilket også kan hæmme lysten til at hjælpe og dele ud af faglighed til sine klassekammerater, *“Altså, jeg tror lidt der er enormt meget konkurrence, for man bliver jo vurderet i forhold til hinanden. Men der er forskellige måder at blive vurderet på, i forhold til at få hjælp af hinanden. Ofte handler det mere om engagement end om hvor god man er til det. Man har ikke så meget lyst til at hjælpe en der aldrig dukker op eller aldrig laver sine ting. Sådan har jeg det også med mig selv. Både ift. at hjælpe og til at få hjælp af andre.”* (Cecilie, Bilag 3).

Ud fra vores interviews kan vi se, at især Mette og Cecilie, som begge går i 3.g, er bange for, at deres gennemsnit ikke er højt nok. Her ses blandt andet, at Mette ikke vil tage mere end to

sabbatår, da hun derved ikke tror, at hendes gennemsnit vil være højt nok i forhold til, hvilket studie hun gerne vil ind på. Hermed er hun presset af de karakterkvoter, der er på uddannelser, og muligheden for at kunne gange sit gennemsnit med 1,08, hvis man starter inden for to år. Cecilie er også presset i forhold til om gennemsnittet vil stige, og udtaler i forhold til hendes fremtidsplaner, ” *Ja men det er faktisk ret indviklet. Også i forhold til det med snittet osv. Lige nu ser det faktisk okay ud med mit snit. Men først vil jeg rigtig gerne have et sabbatår, for det tænker jeg vil være en god investering, i forhold til at komme videre med skolen. Men jeg kan være bange for, at snittet stiger.* ” (Cecilie, Bilag 3). Hermed giver hun udtryk for, at hun er bange for at hun ikke kan komme ind på det hun gerne vil, hvis nu det skulle vise sig, at karaktergennemsnittet på uddannelsen stiger. Generelt viser der sig et billede af, at der er mange, der går op i deres karakterer. Rikke der går i 1.g udtaler også, da hun blive spurgt hvad hun gerne vil være bedre til, at hun blandt andet også gerne vil have gode karakterer (Rikke, Bilag 1).

Nogle af respondenterne giver udtryk for, at de bruger lang tid på deres lektier, hvilket kan medfølge at de er nødsaget til at sige nej til sociale arrangementer, da de føler de så ellers ikke kan nå at lave lektier (Mette, Bilag 6). Dog er der andre af respondenterne, der giver udtryk for, at de vælger at prioritere i deres lektier, i forhold til hvad de mener er mest nødvendigt. Sofia udtaler for eksempel, ” *... plejer egentlig bare at udvælge det jeg synes der er det vigtigste af mine lektier* ” (Sofia, Bilag 8). Hun vælger hermed at fraprioritere nogle af hendes lektier, hvilket kan være en følge af, at hun har mange andre ting hun føler hun skal nå, som eksempel arbejde. Dette kan være et tegn på at lektiemængden overstiger hendes personlige overskud.

Hermed kan der på baggrund af ovenstående afsnit argumenteres for, at karakterer og lektier er en af de stressfaktorer vores interviewpersoner føler sig presset af i deres hverdag.

5.1.2 Fremtidsplaner

Den anden faktor ligger i det pres der opstår i forhold til de unges fremtidsplaner. Mange er bekymret over både karakterer, uddannelsesvalg, studiejobs og hvad disse valg senere i deres liv kan have af konsekvenser. Som afsnittet ovenover beskriver er karakterer med til at presse interviewpersonerne, hvilket i høj grad også hænger sammen med deres eventuelle

uddannelsesmuligheder senere i livet. Undersøgelsen fra Center for Ungdomsforskning viser, at især piger anser uddannelse som meget nødvendigt, for at klare sig godt på arbejdsmarked (jf. 4.2). Det kommer til udtryk i vores egne interviews, at en stor del, af især pigerne, er underlagt af deres egne faste planer for, hvad de skal studere, hvor mange sabbatår de skal have, hvad de skal lave i disse sabbatår, og hvad de vil arbejde med. Dette kan eksempelvis ses hos Emma der fortæller

“Altså min plan er at tage uni direkte efter og så et højskoleophold et helt år efter...” og “jo det koster ret mange penge [højskoleophold], men jeg har tænkt mig at arbejde og spare penge op imens jeg går på universitetet og så få tjent de penge op som det koster, og så selvfølgelig søge nogle fonder og legater” (Emma, Bilag 5).

Emma ved altså allerede hvad hun vil efter gymnasiet og universitet, og har derfor på forhånd lagt en plan for de næste mange år. Også hos Sofia er der allerede lagt en plan, der går langt ud over gymnasietiden. Sofia ved nemlig allerede, at hun vil være pædagog, med fokus på udsatte børn og unge. Samtidig ved hun også allerede nu, at hvis det ene ikke kan lade sig gøre, er der en anden måde hvorpå hun kan nå det samme mål, *“Jeg vil gerne arbejde som pædagog med den gren, der har det med børn at gøre, som har det sværere end andre og lære at håndtere det. Eller også skal jeg tage en socialrådgiveruddannelse for at komme hen til det jeg gerne vil...” (Sofia, Bilag 8).*

Disse fremtidige planer er på mange måder en nødvendighed, da mange uddannelser kræver, at man allerede i en tidlig alder planlægger forude. Hvilke fag skal der vælges? Hvilke gennemsnit skal der opnås og så videre. Det er alle spørgsmål som man bliver nødt til at forholde sig til, men samtidig skaber denne faste planlægning også en referenceramme for at fejle, inden man overhovedet har nået dertil. Hvis man allerede på forhånd har et brændende ønske om at blive læge, er alle karakterer fra man starter i 1.g afgørende.

Yderligere ser vi, at flere af interviewpersonerne bekymrer sig om deres skoleglæde. Flere beskriver sabbatåret som en nødvendighed for at kunne klare den videregående uddannelse, der følger efter gymnasiet. Mette fra 3.g giver udtryk for, at hun føler det er vigtigt at holde et sabbatår, da hun på nuværende tidspunkt er meget træt af skolen *“Altså først skal jeg have et sabbatår... hvor jeg skal ud og rejse og bare arbejde og så skal jeg have en lille pause fra*

skolearbejdet, fordi jeg er virkelig træt af nu... Og så kunne jeg godt tænke mig at komme på uni... og måske... blive kiropraktor eller dyrlæge” (Mette, Bilag 6).

Det kan eventuelt virke paradoksalt, at Mette er skoletræt, men stadig ønsker at læse videre efter gymnasiet. Det er en tendens flere af vores interviewpersoner beskriver. Flere er skoletrætte, men næsten alle ønsker stadig en uddannelse efter gymnasiet. Uddannelse kan altså ses som en ekstrem vigtig faktor i flere af vores interviewpersoners liv. For eksempel beskriver Sofia, at hun lige siden 7. klasse har været skoletræt, men at den rigtige uddannelse stadig er aldeles vigtigt for hende: *“Det har jeg været siden 7. Klasse (...) Men det er bare med at tvinge sig selv til at gøre [det]...”* (Sofia, Bilag 7).

Mette som nævnt ovenover, er ikke kun bekymret for hendes skoleglæde, hun er også bekymret for, om hendes gennemsnit er højt nok til at kunne komme ind på sit studie, *“(…) altså hvis jeg holder mere end to [sabbatår], så tror jeg ikke mit snit er højt nok til at blive dyrlæge eller hvad det er jeg gerne vil... og så tror jeg også bare, at jeg gerne vil videre, også fordi det er nogle forholdsvis lange uddannelser jeg gerne vil have, og jeg vil gerne være uddannet før jeg bliver 40 (...)”* (Mette, Bilag 6).

Mette føler sig altså presset af karaktererne i gymnasiet, fordi de er afgørende for hendes fremtidige uddannelsesmuligheder. Samtidig bekymrer hun sig over at tage flere sabbatår, da hun med nuværende gennemsnit ikke kan “spare” bonussen væk som man får, når man søger ind på en uddannelse inden for to år. Desuden kan det adgangsgivende karaktergennemsnit på uddannelsen stige år for år, hvilket yderligere presser situationen. Denne tendens er også beskrevet i ovenstående afsnit om *Præstation i skolen*. Det kan derfor konkluderes at uddannelsen både presser mens de er i gang med den, men også i forhold til deres fremtidsperspektiv.

På baggrund af dette afsnit kan der altså argumenteres for, at en af de gennemgående faktorer som de unge oplever som stressende, er hvilke muligheder og begrænsninger, der ligger forude i deres fremtid. Flere har allerede fastlagte fremtidsplaner om både uddannelse og sabbatår, hvilket forstærker vigtigheden af de karakterer og valg de står overfor på nuværende tidspunkt.

5.1.3 Fritidsjob

Den tredje faktor der kan være med til at skabe en mere presset hverdag for de unge på gymnasiet, kan være det at skulle passe et fritidsjob. De fleste af vores interviewpersoner har et eller flere fritidsjobs, som de også skal passe ud over gymnasiet.

Der findes adskillige årsager til, at de unge vælger at have et fritidsjob. Generelt giver gymnasieeleverne udtryk for, at de er glade for det og synes det er hyggeligt. De kan godt lide deres arbejde, men der er også en del andre faktorer der spiller ind for, hvorfor de selv mener de har fritidsjobbet. Dette ses ved, at der er nogle der giver udtryk for, at de har brug for deres arbejde, for at tjene penge. Dette ses blandt andet hos en af interviewpersonerne, da hun er flyttet hjemmefra og har brug for pengene, for at kunne betale regninger og husleje (Sofia, Bilag 7). Et andet eksempel er Mette, som udtaler: *“Altså for det første så vil jeg da gerne tjene nogle flere penge end hvad jeg får i SU, det er ikke så meget, men jeg har det også fordi jeg synes man skal tjene sine egne penge når man er 19 år og så kan jeg godt lide det”* (Mette, Bilag 6). Hermed ønsker hun at have flere indtægter end hendes SU, samt at hun også mener, at man i hendes alder skal være uafhængig af sine forældre og tjene sine egne penge.

Ligeledes ses det, at eleverne har fokus på fremtiden. En af interviewpersonerne fortæller at hun arbejder for at optjene erfaring til senere i livet *“Grunden til jeg søgte tjener jobbet, var nok for at få noget erfaring, til når jeg skal have et job i sabbatåret. der kan det jo være svært at få noget hvis man er helt ufaglært. Så det var egentlig med fokus på sabbatåret.”* (Cecilie, Bilag 3). Hermed kan et fritidsjob også ses som en investering i fremtiden.

Nogle af respondenterne har også mere end et job de skal passe. Som en af respondenterne udtaler:

“Jeg arbejder ude i en Meny i Svogerslev og så arbejder jeg hos en tandlæge, der hedder Tandlægerne Malte og så er jeg hjælpetræner og arbejder i tutten nede i Svogerslev fodboldklub og så synger jeg i Roskilde kirke kor, øh Svogerslev kirkekor, hvor jeg, hvor jeg også... tjener penge og så... ja, så arbejder jeg på Svogerslev kro... og så kan man godt kalde det lidt et job fordi jeg er projektleder for red barnet ungdom her i Roskilde Kommune(...) Det kan nogle gange godt være lidt presset det...”

det er lige om nogle gange om at få booket og få tiden til at passe... så man kommer sjældent i seng i mega god tid” (Rikke, Bilag 1)

Her ses det, at hun ud over gymnasiet har mange andre småjobs, som skal passes. Hun mener også selv, at det kan være lidt presset at få det hele til at passe sammen, og at det til tider også går ud over hendes søvn, at hun har så meget at se til. Dette er også noget der ses i udtalelsen fra et andet interview, *“Jeg var så stresset med mit arbejde at jeg ikke kunne sove om natten”* (Sofia, Bilag 8). Hermed ses et eksempel, hvor interviewpersonen giver udtryk for, at hendes arbejde direkte har påvirket hendes søvn og hendes helbred. Hun fortæller om, at det arbejde hun havde på et tidspunkt gjorde, at hun følte sig meget stresset og fik det dårligt på grund af et dårligt socialt arbejdsmiljø, *“på arbejdet har jeg fundet ud af, at der faktisk er nogen, der har gået og bagtalt og alt muligt og sagt jeg var dårlig og sådan noget... og at min souschef kommer ned og skælder mig ud, når jeg var på arbejde, nærmest... det er sådan nogle ting der fylder meget”* (Sofia, Bilag 8). På trods af de dårlige arbejdsforhold blev pigen ved med at arbejde på denne arbejdsplads, og det fyldte rigtigt meget i hendes hverdag. Hun begyndte også at opleve fysiske stresssymptomer, men det var først da hendes mor blev bekymret, at hun begyndte at lede efter et nyt job. Ligeledes sagde hun ikke det gamle job op, før hun havde fundet et nyt, og blev altså ved med at arbejde på den dårlige arbejdsplads i længere tid, på trods af at hun blev stresset af det (Sofia, Bilag 8).

Dog er der to af vores respondenter, som ikke har et arbejde. Begge begrunder dette med, at de ikke føler at de har tid til det. Den ene af dem udtaler, at han har søgt noget forskelligt, men at han ikke er sikker på, at han har tid til det (Tom, Bilag 7). Mens den anden føler hun får for sent fri, i forhold til hvornår butikkerne lukker, og det hermed ville være svært at få det til at hænge sammen, men hun udtaler dog, at hun vil have et fritidsjob efter gymnasiet, når hun har bedre tid til det (Emma, Bilag 5). Disse to individer beskriver altså, at de selv er klar over, at et job er en tidskrævende aktivitet.

På baggrund af denne gennemgang ses det, at der er mange af vores respondenter, som har et fritidsjob, som hermed også skal indpasses i deres hverdag, ud over gymnasiet. Selvom de giver udtryk for, at de er glade for deres arbejde, er der også nogle af dem der giver udtryk for, at det nogle gange kan være presset at skulle få det hele til at passe sammen, samt at det kan påvirke deres søvn eller søvnmængde. En af respondenterne har også oplevet problemer på hendes arbejde, hvor hun både havde psykiske og fysiske konsekvenser. Hermed kan der

argumenteres for at studiejobbet er endnu en af de stressfaktorer der påvirker vores interviewpersoners trivsel i hverdagen.

5.1.4 Krop og udseende

Den fjerde faktor, der kan ses som et gennemgående aspekt, der er med til at stresse de interviewede gymnasieelever, er deres krop og udseende. Først og fremmest er det vigtigt at pointere, at seks ud af vores otte interviewpersoner havde et fitnessabonnement, hvor én af dem, der ikke havde fitnessabonnement i stedet trænede, i form af cykling og løb, og at den sidste elev ønskede at træne, men blev tilbageholdt af fysiske skader. Det er altså en gennemgående tendens, at alle vores interviewpersoner enten træner eller ønsker at træne. Det at man træner er selvfølgelig ikke ensbetydende med, at man bliver stresset, men flere af vores interviewpersoner giver udtryk for, at det til tider kan være utrolig svært at få det hele til at køre rundt. Hvordan denne træning begrundes, er meget sammenlignelig på tværs af de fleste af vores interviewpersoner, *“Mest for sådan at holde min krop i gang... og få trænet lidt”* (Bodil, Bilag 2). Derudover går Bodil ikke kun i fitness, fordi det er sjovt, hun beskriver samtidig, at der også ligger et ideal om, at det er det rigtige at gøre. Da hun bliver spurgt om hun føler det er fordi hun skal leve op til et særligt ideal, eller om det mere er fordi det er rart svarer hun *“Det er nok begge dele, tænker jeg”* (Bodil, Bilag 2). Dette kan også være med til at forklare hvorfor de unge på trods af deres travle hverdag fyldt med lektier, studiejobs, venner og opgaver, stadig formår at træne i fitness. Dog kan det være for meget for nogle at skulle træne samtidig med, at de også skal passe gymnasiet med mere. Dette kan ligeledes ses i rapporten Picture Perfect ses ved at Sanne, som går i 1.g, har udviklet en spiseforstyrrelse, da hun grundet manglende mulighed for at motionere føler, at hun bliver nødt til at kompensere for det ved at kaste op. Her ses det yderligere, at Sanne selv har angivet i den Survey, der blev lavet inden interviewpersoner blev udvalgt, at hun ikke selv mener, at hun har nogen form for psykiatriske diagnoser, men at hun dog stadig selv udtrykker, at hun har en spiseforstyrrelse (Sørensen et.al. 2017: 41).

Flere af vores interviewpersoner træner to til tre gange om ugen, og fitness fylder derfor meget på ugeskemaet, for de fleste af interviewpersonerne (Rikke, Bilag 1) (Cecilie, Bilag 3) (Emma, Bilag 5). Samtidig opstår der dårlig samvittighed, når denne plan ikke bliver opfyldt. Dette ses for eksempel hos Cecilie, der beskriver, at hun ville ønske hun fik trænet mere,

“Altså jeg har fitnessabonnement. Og det er egentlig sjovt, for man kan se hvilke perioder man er deroppe, og jeg er aldrig deroppe når jeg har mange afleveringer. Man kan så se at jeg kun træner når jeg har tiden. Ville helt klart ønske det kunne blive til mere.” (Cecilie, Bilag 3). Cecilie laver et fravalg af træningen, når hun har mange lektier og opgaver for, men vil stadig ønske det kunne være anderledes. En anden elev har en anden prioritering, *“Jeg træner på skolen. Her har vi fitnesscenter. Så her træner vi 1-2 gange i ugen. Jeg tænker det er meget smart lige at få trænet sin krop. (...)Jeg føler nogle gange at jeg ikke har overskud til at tage i skole, fordi jeg er træt og død i det. (...) Jeg tror det er begge dele [Både skoletræt og fysisk træt]. Det der med at man får 6-7 timers søvn og man ikke får sovet ordentligt igennem”* (Emma, Bilag 5). Eleven har ikke tid til at få en ordentlig nats søvn, men hun har tid til at lave en del andre ting, for eksempel at træne. Hun prioriterer altså at få trænet et par gange om ugen, hvilket går ud over hendes nattesøvn og presser hende.

Ligeledes beskriver Andy, at han ville ønske han fik trænet mere, og det er på trods af, at han både har studiejob, gør det godt i skolen, laver alle sin afleveringer og ofte er sammen med venner (Andy, Bilag 4). Hvad der ligger til grund for denne træningslyst er selvfølgelig individuel, men hos Mette opstår disse forventninger til kroppen blandt andet gennem sociale medier som Instagram

Ja... eller man kan i hvert fald godt blive sådan lidt misundelig på de andre, altså det er nok mest instagram man bruger det til, tænker jeg... men man kan da godt tænke, at det gad jeg da også godt eller sådan noget, men bare ikke har mulighed for det. (...) Altså træne gad jeg rigtig godt at gøre mere... det er nok det, tror jeg” (Mette, Bilag 6).

Der kan altså på baggrund af dette afsnit argumenteres for, at der er en gennemgående tendens til, at interviewpersonerne føler et vist pres i forhold til at se ud på en bestemt måde, og at træning, enten i fitness eller ude for fitness, er nødvendig for at opfylde disse idealer eller forventninger. Som Emma selv siger *“jeg tror folk er bange for at komme til at se trætte ud...”* (Emma, Bilag 5), udseende er en vigtig faktor hos vores interviewpersoner, og fylder derfor meget i deres hverdag.

5.1.5 Sociale relationer

Den femte faktor, der kan være stressende for interviewpersonerne, er sociale forhold. Det er som udgangspunkt positivt at opretholde gode relationer, deltage i sociale begivenheder og dyrke fritidsinteresser. Dog ser vi, at visse elever til tider beskriver venskaberne og sociale arrangementer som pressende eller ligefrem angstfremkaldende. Flere får også dårlig samvittighed, når venner og venskaber bliver sat til side på grund af pressede perioder.

Det er meget forskelligt, hvordan de unge vælger at prioritere deres fritidsinteresser, og dét at dyrke deres venskaber. Nogle ses med venner hele tiden, hvor imens andre nedprioriterer sociale arrangementer, for at få mere tid til lektier og eventuelt fritidsjobs. Andy forklarer, at han i hvert fald prioriterer sociale forhold højt *“Jeg ses med vennerne næsten hver dag... bruger weekenden sammen med venner konstant”* (Andy, Bilag 4). Han siger dog ikke noget om, hvor omkostningsfuldt dette valg er, i forhold til skolearbejde.

Generelt kan det ses, at det er svært at få tid til at dyrke fritidsinteresser i samme grad, som eleverne gjorde i folkeskolen. En af eleverne giver udtryk for, at hun nærmest står med et valg mellem lektierne og det at være sammen med sine veninder, og at hun oplever en følelse af dårlig samvittighed, hvis hun ikke plejer begge dele (Mette, Bilag 6)

Hos flere af interviewpersonerne ses det, at flere fritidsinteresser bliver kombineret. Særligt når gymnasieeleverne vælger at træne sammen med deres venner efter skole, hvilket ses op til flere gange gennem de otte interviews. Et eksempel på dette ses hos Rikke *“Jeg træner sammen med nogle af pigerne her på skolen... sådan to gange om ugen cirka”* (Rikke, Bilag 1). Dette kan eventuelt være et forsøg på at spare tid, fordi man på den måde både får dyrket sine relationer, samtidig med man får rørt sig. Der ses også andre måder hvorpå interviewpersonerne forsøger at opretholde venskaber, når de ikke har tid til at se dem så ofte. I følgende eksempel ses det, hvordan de sociale medier kan være et hjælpemiddel, der gør det nemmere at holde kontakten: *“Jeg prøver at ses med dem så meget som muligt og så ellers Snapchat eller(...) gennem Messenger eller sådan noget... og så facetimer vi også rigtig tit”* (Bodil, Bilag 2).

En enkelt elev forklarede, hvordan en bestemt handling påvirkede hendes psykiske overskud til at deltage i sociale arrangementer, såsom fester. *“Jeg har ikke været så meget til de sidste*

gymnasiefester. Jeg fik et astmaanfald (...) lige siden har jeg været lidt bange for at... være til fest med så mange mennesker... fordi det jo ikke... jeg var væk flere gange og der var ikke nogen kontakter (...)” (Emma, Bilag 5). Her har hendes uheldige oplevelse med astma til en fest gjort hende bange for at deltage i andre gymnasiefester.

Det kan være svært for gymnasieeleverne, at formå at pleje lige så mange af de interesser de havde mulighed for at pleje i folkeskolen, når de samtidig ønsker at opnå gode resultater i gymnasiet. Flere vælger derfor at forsøge at kombinere de forskellige interesser, såsom motion og det at være sammen med vennerne. Andre er simpelthen nødt til at vælge flere interesser fra, i og med den pressede hverdag nærmest kan få dem til at få det mentalt dårligt. Da der blev spurgt ind til gymnasieelevernes helbredstilstand, under interviewet, stod det klart, at flere af interviewpersonerne viste tegn på mistrivsel. Mette udtrykker eksempelvis, at hun “ikke så tit” føler sig fuld af energi, og at hun for perioden “virkelig tit” er trist (Mette, Bilag 6). Dette kan selvfølgelig skyldes mange forskellige faktorer, ud over de ovenstående, men Mette er ikke alene om disse symptomer. Cecilie beskriver også hvordan det at sidde op til langt ud på natten og lave lektier, får hende til at føle sig træt i skolen. Ligeledes at hun “noget af tiden” føler sig trist, blandt andet grundet de høje krav, der skal til for at komme ind på den uddannelse hun ønsker (Cecilie, Bilag 3). Det kan ud fra disse eksempler argumenteres for, at pigernes helbredstilstand er påvirket af de mange stressfaktorer, der berører dem.

Der kan hermed argumenteres for, at den femte og sidste stressfaktor er det sociale perspektiv, idet at det i flere tilfælde hos vores interviewpersoner, kommer til udtryk, at deres sociale aktiviteter og venskaber er afgørende for deres trivsel til hverdag, og at dette i høj grad kan være med til at presse dem.

5.1.6 Delkonklusion

Som svar på første arbejdsspørgsmål: Hvilke faktorer oplever gymnasieeleverne som pressende, kan vi altså på baggrund af dette afsnit konkludere, at der primært er fem forskellige faktorer, der går igen hos vores interviewpersoner. Den første ses blandt andet i forhold til at skulle klare sig godt i skolen og få gode karakterer. Dette kan både være i forhold til, at de gerne vil opnå høje karakterer i forhold til fremtidige uddannelsesplaner,

eller fordi de ønsker at gøre deres forældre stolte. Den anden faktor ligger i de eventuelle fremtidsplaner, både i forhold til uddannelsesvalg, sabbatår, relevante studiejobs og fortsat skolelyst. Den tredje opstår i forbindelse med ønsket om at varetage studiejobs ved siden af studiet. Flere føler sig presset til at tjene ekstra penge, end hvad uddannelsesstøtten giver, mens andre ønsker en uafhængighed af forældrene. Den fjerde opstår på baggrund af en forventning om nogle kropsidealer, som kun kan tilvejebringes gennem træning. Træning tager tid og flere giver derfor udtryk for, at det kan være svært at nå det hele, og at en manglende træning ofte vil medføre en følelse af dårlig samvittighed. Den sidste er det sociale aspekt, hvor flere beskriver, at det kan være svært at nå at se alle sine venner, samtidig med at nå alle de andre faktorer, som beskrevet ovenover. Grænserne mellem disse stressfaktorer kan være svære at sætte, og der er derfor taget højde for, at flere af aspekterne glider over hinanden. Fælles for alle faktorerne er, at tid er et gennemsyrende element, og det kan vurderes, at det påvirker flere af gymnasieelevernes psykiske helbredstilstand, at de befinder sig et ekstraordinært travlt sted i deres liv. Flere ting skal nås på kortere tid, og flere forventninger skal leves op til, for at individet kan passe ind i det accelererende samfund.

5.2 Hvorfor opstår disse stress faktorer?

Vi ønsker nu at besvare andet arbejdsspørgsmål: *Hvilke bagvedliggende samfundsstrukturer kan forklare, hvorfor disse faktorer er opstået, og hvilke konsekvenser har det for gymnasieeleverne?*

Dette vil blive gjort gennem en analyse af, hvorfor de unge oplever de fem forskellige faktorer som stressende. Her tages i starten udgangspunkt i Hartmut Rosas teori om accelerationssamfundet, hvilket i særlig grad omfatter det element omkring at nå mest muligt på den tid, der er til rådighed, hvilket er gennemgribende i analysen af hvorfor stressfaktorerne opstår hos gymnasieeleverne. Desuden vil der blive kigget på individualitet, hvortil kritikkenes u-vending af Rasmus Willig vil være med til at beskrive, hvorfor de unge presser dem selv, og har en tendens til at vende kritikken indad, i kampen om at leve op til de forventninger de pålægges. Til det vil ekstern teori om konkurrence og præstation være med til at supplere op omkring, hvorfor det stigende pres er til stede hos de unge. Hvad er de bagvedliggende strukturer, som forårsager disse stressfaktorer som vores individer oplever i deres hverdag?

5.2.1 Præstation i skolen og fremtidsplaner

Det er overvejende vigtigt at have in mente, at præstation i uddannelsessystemet er en afgørende faktor for, hvordan ens fremtidsbillede vil tegne sig. De bekymringer der kommer til udtryk hos de unge gymnasieelever omkring karakterer, lektier, fagvalg med mere, er et resultat af refleksioner omkring fremtiden. Der kan derfor argumenteres for, at det er faktorer, såsom præstation i skolen og fremtidens bekymringer, som berørt i det ovenstående afsnit, kan forklares på baggrund af de samme bagvedliggende strukturer.

Ifølge Hartmut Rosa kan den forøgede velfærd, vi har set igennem de sidste 100 år, forklares som et resultat af en forøget samfundsacceleration, som især den teknologiske udvikling har været drivkraft på. Der er skabt et velfærdssamfund, der udadtil afbilleder en tilstand, hvor samfundsborgeren har et væld af muligheder, som individet paradoksalt nok, aldrig vil få mulighed for at gribe. Dette kan blandt andet ses når flere af vores interviewpersoner taler om skoletræthed og ønsket om at holde flere sabbatår, men trods dette, føler sig nødsaget til hurtigt at komme igennem studiet. Der skal tænkes hurtigt, eftersom gennemsnittet på videregående uddannelser stiger år for år, og da den karakterbonus, der gives, løber ud efter to år. Nogle af de unge føler måske ligefrem et krydspres, grundet det paradoks, der ligger i at skulle tage en hurtig beslutning, som samtidig også er den rigtige.

Accelerationssamfundet har medført et fokus på effektivisering og produktivitet. Individet er derfor allerede i en tidlig alder, nødsaget til at træffe afgørende beslutninger, for at kunne tilrettelægge en uddannelsesplan, som kan sikre dem en position i konkurrencesamfundet. Dette kommer til udtryk hos flere af de interviewede piger, når de forklarer detaljerede planer for deres fremtid (Cecilie, Bilag 3), (Mette, Bilag 6), (Sofia, Bilag 8), (Emma, Bilag 5).

Ligeledes medfølger denne forøget konkurrencelogik, at samfundets borgere må og skal præstere deres maksimum, for at bibeholde deres samfundsposition. Dette er noget vi eksempelvis ser hos Cecilie, der deltager i en workshop om "eksamensboost", med det formål at øge hendes chancer for at opnå høje karakterer. Samtidig har disse konkurrencelogikker også en indvirkning på lærerens rolle. Hos nogle af eleverne opleves i slutningen af 3.g, et særligt pres fra lærerne, da det er elevernes sidste chance for at vise, hvad de kan. Dette kan

både opleves som en motivationsfaktor, men også som et pres af den negative genre. Begge sider af sagen kommer til udtryk i nedenstående citat:

“Altså, fordi vi er i den periode vi er lige nu, synes jeg lærerne har været sindssygt gode til at sige at det er nu vi skal presse os selv. Så synes jeg har været meget presset nu, i forhold til de sidste år. Nogle gange har man næsten lyst til at kaste håndklædet i ringen. Men jeg ved at lærerne gør det for, at hjælpe os. Men jeg synes godt det kan være lige i overkanten.” (Cecilie, Bilag 3)

Læreren, der repræsenterer velfærdssamfundets institutioner, fungerer på den måde som et accelererende værktøj, i forhold til at gøre eleverne mere konkurrencedygtige, ved at presse dem til at være så effektive som muligt, og samtidig også opnå de bedst mulige resultater. De mere abstrakte samfundsmekanismer, som ligger under denne samfundsacceleration, kan altså i praksis ses i den rolle som lærerne indtager.

Samtidig bliver spørgsmålet om, hvorvidt individet kan følge med denne konkurrence og acceleration et individuelt ansvar, hvor man selv er skyldig, hvis man falder bagud. Dette kan i høj grad forklares med kritikkenes u-vending. Herunder det moderne menneskes trang til selvforandring og selvudvikling, eftersom præstation som individuelt ansvar er så meget i fokus, i det konkurrenceprægede samfund. Der kan argumenteres for, at den interviewede pige, vender kritikken ind af, når hun vælger at deltage i en præstationsfremmende workshop, som får hende til at indse, hvor hendes personlige svagheder ligger, og hvor hun så må tage en aktiv beslutning om at forandre sig, for at optimere selvet.

“I går var jeg til sådan noget “eksamensboost” her på skolen. Hvor man kan blive bedre til selve eksamen men også forberedelsestiden, og her er jeg blevet enig med mig selv om, at jeg skal være bedre til, inden jeg går i gang at læse op til eksamen. Er det så nødvendigt at læse en helt bog, eller skal man prioritere? Så jeg vil gerne være bedre til at prioritere hvad der er det vigtige. Det ville nok gøre det nemmere for mig selv og gøre mig mindre stresset.” (Cecilie, Bilag 3).

Uddannelsesverdenen presser sig desuden også på, som en arena, hvor den unge skal tage stilling til, hvem de selv er og hvem de kan blive til. Man mødes, med en særlig individualiseret logik, hvor det forventes, at man reflekterer over sin egen situation. Individualiseringen ses ikke som en frisættende proces, trods de mange muligheder samfundets ud ad til reklamerer med, men i stedet bliver denne proces præget af

institutionelle indlejret mekanismer, der i virkeligheden skaber meget snævre muligheder i forhold til variation (Sørensen & Nielsen 2014: 36). De unge er derfor mødt af ét utal af muligheder, men er fastlagt visse mønstre omkring overvejelserne, der ligger bag at vælge det rigtige.

Spørgsmålet er, hvorvidt dette ender ud i mistro hos interviewpersonerne. Med udgangspunkt i Hartmut Rosas fremmedgørelsesbegreb menes der, at kunne gives en mulig forklaring. Denne acceleration, og alt der følger med, skaber et samfund, hvor individet må kæmpe hårdt for at følge med konkurrencen, forventningerne og hastigheden. Flere af vores interviewpersoner beskriver en manglende skoleglæde, men på trods af dette, stadig ser uddannelsen som afgørende for deres fremtidige liv. De unge gymnasieelever er altså ifølge Rosa underlagt accelerationssamfundets mange konsekvenser, når de bliver presset ud i bestemte rammer omkring valg af uddannelse og job, som de ikke nødvendigvis har lyst til.

5.2.2 Fritidsjob

De unge bliver i dag presset af forventningen om, at de skal arbejde under studiet. Interviewene beskriver en stor tilslutning til denne diskurs fra elevernes side. De har allesammen enten et job eller et ønske om at få et job, og forklarer at der er en generel holdning om, at man skal have et job på studiet (Emma, Bilag 5). Disse jobs er svære at passe ind i hverdagen, og der kan argumenteres for, at gymnasiet er en fuldtidsuddannelse, og at eleverne derfor ikke har alverdens tid før og efter skole til at passe et arbejde. Derfor flytter de fleste af dem arbejdet til weekenden *“Altså det er næsten altid weekendvagterne jeg har der, så det er sådan to gange, oftest fredag aften og søndag dag, eller sådan noget... og så er det meste af den weekend bare gået med alt jeg skal, jeg har også altid undervisning i weekenden for eksempel, så er den weekenden bare gået, der er ikke plads til så meget ekstra”* (Mette, Bilag 6).

I weekenderne har de ofte ikke tid til andre ting, end arbejde og afleveringer til skolen. En forklaring på, at eleverne stadig vil have arbejde, bliver der begrundet blandt andet i Picture Perfect. Gymnasieelever vil vælge deres handlinger ud fra, hvad der kan give dem de bedste muligheder i fremtiden. Her nævnes der eksamensbevis, fagvalg, men også fritidsarbejde (Sørensen et.al. 2017: 35). Det bliver også beskrevet i empirien, hvor fritidsarbejde bliver set

som en investering i fremtiden (Cecilie, Bilag 3). I forhold til dette agerer tiden en hindring, der holder eleverne tilbage fra at nå alle de ting de gerne vil. Tiden får eleverne til at føle sig presset og til at få det psykisk dårligt, da det ikke er muligt, at de kan præstere så godt som de gerne vil, både i forhold til skole, men også i forhold til arbejde.

Eleverne føler, at de har brug for pengene, hvilket kan forklares gennem Rosas teori. Han mener, at der findes en samfundstendens omkring det, at det gode liv forbindes med det at eje mange ting. Dette kan også forklare, hvorfor de unge har et ønske om at have et job og tjene penge, trods de bor hjemme, ikke har mange udgifter og er presset på tid (Cecilie, Bilag 3). Der er sket en nutids-indskrumpning, hvilket gør at det, der er moderne og populært ændrer sig så hurtigt, at de unge har svært ved at følge med. De kan derfor opleve, at de ikke har nok ting, og at de bliver nødt til at købe flere ting for at opnå det de tror, er det gode liv.

Det kan være svært at se, hvorfor eleverne føler, at de har brug for et arbejde. De fleste bor hjemme hos deres forældre, og hvis de er over atten år får de SU og har samtidigt tæt på ingen faste udgifter. Det beskriver Cecilie blandt andet her

“Altså generelt, jeg får ikke så meget SU jeg får 900 kr. Så jeg føler lidt jeg skal have et job, da det ikke rækker så langt. Synes det var lidt pinligt at skulle spørge mine forældre som 18-årig om de kunne give mig penge. Men de havde ikke noget imod det. Men jeg synes det var pinligt.” (Cecilie, Bilag 3).

Her beskriver Cecilie, at hun ønsker en uafhængighed fra sine forældre, og et behov for at kunne tage ansvar for hendes eget liv og forbrug hvilket kan skyldes den øgede individualisering, som kan være medvirkende til en følelse af, at selvstændighed er nødvendigt for at kunne klare sig. Hun mener endda, at det er pinligt ikke at kunne sørge for sig selv, når man er atten år, selvom man stadig bor hjemme.

Hartmut Rosa beskriver, at et individ er fremmedgjort over for egne handlinger, hvis de bruger tid på aktiviteter de ikke har lyst til, men alligevel gør det, på trods af de ikke er tvunget til det. Dette kan ses i følgende citat *“Hvor det med rengøringen kun er et par timer af gangen hvis jeg nu skal lave mange afleveringer til næste dag. Men ja jeg kan godt føle mig lidt presset med to jobs”* (Cecilie, Bilag 3). Der kan argumenteres for, at Cecilie bliver fremmedgjort over for egne handlinger, da hun på trods af at være hjemmeboende og uden udgifter stadig føler sig nødsaget til at tage to jobs, selv om hun giver udtryk for, at de presser hende. Ligeledes søger Tom også et job, selvom han ikke mangler penge og ikke har tid eller

lyst til at arbejde, men alligevel ser en vigtighed i at have et job (Tom, Bilag 7). Dette er typisk for individet i accelerationssamfundet, da mennesket har en tendens til at føle, at der ikke er et splitsekund af deres liv, der må gå til spilde.

Hartmut Rosa forklarer, at det *gode liv* er det *fulde liv*. Altså skal man leve sit liv til fulde og nå så meget som overhoved muligt, for at have et godt liv. Rosa problematiserer dette ved, at der i samfundet er alt for mange muligheder, end hvad det enkelte menneske kan nå at realisere. Eleverne er dårlige til at vælge fra, og prøver at holde alle deres muligheder åbne. De mener, at det er godt at have et arbejde mens de studerer, og at det vil gavne dem, når de kommer ud på arbejdsmarkedet. Det at varetage et arbejde, indskrænker dog deres fritid, da de ikke har tiden til både skole, fritid og arbejde og i dette tilfælde må fritiden nedprioriteres. Blandt andet ved at gøre dette, lever eleverne flere liv end et, og det presser dem og kan føre til, at de mistrives. Yderligere betyder det, at eleven, ifølge Rosa, bliver fremmedgjort over for tiden og bliver rig på oplevelser, men fattig på erfaringer, da hun fylder sine dage op med så mange ting, at hun ikke vil kunne huske dem og de bliver derfor ikke en del af hende. Derfor smelter hendes travle dage sammen, hvilket kan lede til fremmedgørelse over for egne handlinger og dermed hende selv.

Blandt andet på grund af idéen om, at det fulde liv er det gode liv, kan eleverne få en følelse af rastløshed. Da det at slappe af er modstridende i forhold til dette.

“(...)når jeg kommer hjem fra skole for eksempel og jeg sætter mig ned, så føler jeg mig virkelig doven fordi jeg ikke går direkte i gang med alle mulige ting... men det har jeg snakket meget med mine forældre om i hvert fald at man er altså ikke doven bare fordi man har brug for at sidde og slappe af nogle gange... så det vil jeg gerne være bedre til(...)” (Mette, Bilag 6)

Her beskriver Mette, at hun godt ved, at hun har brug for at slappe af, når hun kommer hjem fra skole, og vil endda gerne være bedre til det. Men accelerationssamfundet får hende til at føle, at hun skal lave noget produktivt, og hun får derfor dårlig samvittighed i tilfælde af, at hun ikke fylder sine dage ud med aktiviteter.

Vi kan altså se at de unge bliver presset af krav fra samfundet og normen om at have et fritidsarbejde under deres uddannelse. De føler sig presset, da de ikke har tiden til at nå det

hele, men stadig har en følelse af, at de bliver nødt til det, på grund af forventninger fra samfundet. Dette gør, at eleverne lever flere liv end et, og det stresser dem.

5.2.3 Krop og udseende

Kroppen er med til at afspejle hvem man er, "*hvor en god krop spejler et godt selv, mens en dårlig krop spejler et dårligt selv*" (Sørensen et.al. 2017: 40). Kroppen kan hermed blive anset for et projekt, hvor det handler om at have den perfekte krop. O'Flynn og Petersen, som er ungdomsforsker, kommer også ind på, at unge kan se sig selv som deres CV, og hvor selvet skal udvikles og forfines, for at se så godt ud som muligt. CV'et skal være perfekt og uden huller, så der er altid noget, der kan blive bedre, der er ingen grænser. Selvoptimering kan ske i form af kroppens ydre og dets fremtoning (Sørensen et.al. 2017: 39-40). Som det kan ses i den foregående analysedel, er der mange, der går op i at træne. Udseende og at udstråle man er sund og rask spiller en vigtig rolle. En stor del af vores interviewpersoner har et fitnessabonnement og træner ugentligt, men trods dette er der stadig mange, der ville ønske, at de trænede mere (Andy, Bilag 4), (Cecilie, Bilag 3), (Mette Bilag 6). Hermed føler de, at den mængde de træner er utilstrækkelig, og at de ikke træner nok i forhold til, hvad de burde. Dette kan hermed også ses som en konstant selvkritik og tanken om, at man altid kan blive bedre (Sørensen et.al. 2017: 43-44).

Accelerationen af den teknologiske sfære kan også være med til at påvirke de unges selvbillede og hvilke idealer der bliver opstillet. Den teknologiske acceleration har medført en udbredelse af sociale medier, som for eksempel Instagram, som kan være med til at påvirke de unge, og sætte nogle idealer for udseende, som de unge spejler sig i og ville ønske de kunne leve op til. De sociale medier kan være med til, at de unge ville ønske de eksempelvis havde mere tid til at træne, så de bedre kunne leve op til de perfekte idealer de møder på diverse sociale medier. Hermed kan sociale medier være med til at påvirke de unges selvopfattelse, og hvad de føler de burde leve op til og hvordan de burde se ud. Dog er der også en bevidsthed om, at instagram og andre sociale medier også kan være poleret, og det er ofte kun det perfekte, som folk viser og ikke de mindre perfekte øjeblikke. Dette er noget, der kan ses ved udtalelsen

“Ja, så er vi lidt inde på det med instagram igen. Jeg synes det er meget poleret. Man kan jo havde siddet og snakket med en veninde der lige har siddet og været ved at bryde sammen af pres, og to sekunder efter lægger hun et billede op hvor alt er perfekt. Så synes helt klart at vi på en mærkelig måde presser hinanden, så det ser ud som om alting er helt fint.” (Cecilie, Bilag 3)

Her bliver der kritiseret, hvordan sociale medier kun viser det perfekte ideal. Eleven her beskriver, hvordan Instagram skaber en platform, hvor der er skabt et pres om at iscenesætte sig selv perfekt. Hun mener, at billeder på sociale medier er overfladiske og poleret, og skaber et skævt billede af den virkelige verden. Undersøgelser viser, at der oftest er en sammenhæng mellem tilfredshed med egen krop og benyttelsen af sociale medier. Der kan argumenteres for, at brugen af de sociale medier sætter nogle utrolig høje krav til, hvordan en “rigtig” krop skal se ud, og brugen af sociale medier kan derfor i høj grad ses som en af de afgørende grunde til, at så mange af vores interviewpersoner træner (Smith og Nebelong 2017: 12).

Nutids-indskrumpning er også med til at forårsage, at alting hele tiden er i forandring, hvilket også ses i forhold til kropsidealer. De idealer og forventninger omkring, hvordan man bør se ud, kan have ændret sig i morgen. Hermed kan de unge være nødsaget til hele tiden at prøve at holde sig opdateret, men de vil aldrig kunne komme i mål. Idealet om den perfekte krop og udseende er nemlig altid i konstant forandring.

Yderligere er der også nogle, der kan føle, det er svært at finde den fornødne tid, det kræver at prøve at opnå den perfekte krop. Denne manglende evne til at leve op til idealet kan medføre, at de unge føler sig utilstrækkelige, hvilket fører til mistriivsel (Sørensen et.al. 2017: 41-42). De unge prøver at efterleve idealerne, og er kritiske over for sig selv, hvis de ikke kan leve op til dem. Det perfekte ideal kan føles som det eneste legitime. Dog kan de unge føle, at selvom de træner, kan de stadig ikke leve op til normen om den perfekte krop. Her ses det også, at det ikke er idealet om det perfekte, der bliver sat under kritik, men det er deres egen besvær med at efterleve den. Det bliver hermed dem selv, de ser som problemet, i stedet for det perfekte skønhedsideal (Sørensen et.al. 2017: 43, 51). Hermed bliver kritikken vendt indad, i stedet for udad mod de uopnåelige samfundsidealer. Der er fokus på, hvordan de selv

kan blive bedre og kan leve op til de krav, der er i samfundet. Dette kan yderligere forstærkes af sociale medier, som viser flotte, sunde og trænede mennesker, som virker som om, de har overskud, selvom dette ikke altid er sandheden, da folk ofte kun viser de gode sider af deres liv, ligesom det kunne ses i ovenstående citat af Cecilie.

5.2.4 Sociale relationer

Det accelererende samfund har også en indvirkning på unges sociale forhold til venner, bekendte og familie. De unge har generelt fået flere venner, da unge mennesker i perioder skifter sociale sammenhænge. De flytter mere, de går på efterskole, og har mulighed gennem teknologiske forandringer for at holde kontakt, på tværs af både landområder og landegrænser. Mange af vores interviewpersoner har for eksempel gået på efterskole, hvorfra der er endnu en vennegruppe, der skal plejes ud over folkeskolevenner og gymnasievenner. I vores interviews ser vi en tydelig tendens til, at mange af de unge føler, at de har mange sociale relationer, der skal plejes. De giver også udtryk for, at det kan være svært og tidskrævende at vedligeholde disse relationer. Når Tom bliver spurgt om han føler, at han får set sine venner nok, svarer han, “ *Tja, ikke dem alle, men forsøger da at holde kontakten til de fleste*” (Tom, Bilag 7). Konflikten opstår, idet de har mange venner fra forskellige steder, og at det derfor kan være svært at bevare venskabet, når man ikke har tid til at se hinanden. De venner man har i folkeskolen er måske ikke begyndt på gymnasiet, og er startet på en anden ungdomsuddannelse. Yderligere kan de være flyttet til en anden by, hvilket kan gøre det besværligt at se hinanden fysisk.

Men på grund af individernes behov for at holde kontakten til venner og bekendte, benytter man bare nye måder til at holde den sociale kontakt. “ *Jeg bruger snapchat rigtig meget og Facebook og Messenger og sådan noget. (...) Fordi jeg har mange venner rundt omkring i landet, i Roskilde og sådan noget, så det er en eller anden måde ligesom at holde kontakten med dem, uden man har behov for hele tiden at se hinanden(...)*” (Rikke, Bilag 1). Rikke fortæller her, at hun bruger sociale medier til at holde kontakten med sine venner, så hun ikke behøver at have fysisk kontakt med dem, når hun ikke har tid. Flere af de andre interviewpersoner beskriver ligeledes denne holdning. Dette kan forklares gennem teknologiens accelerationen, specielt kommunikationsteknologien. Når eleverne gør brug af kommunikationsteknologien gør de deres hjem til et intet-sted, da rummet ikke har en

betydning, når de bruger det til at have kontakt til alle. Deres hjem er nu ikke udelukkende et sted, hvor de er alene, eller sammen med deres nærmeste kontakter, men bliver et sted, hvor de har kontakt til alle de kender gennem Facebook og Snapchat. Derfor bliver rummet ikke en reference til en bestemt handling, og eleverne bliver fremmedgjorte overfor rummet og deres sociale relationer. Denne fremmedgjorthed kan, blandt nogle af individerne, gøre, at deres relationer bliver intetsigende og tomme, da de ofte udelukkende består af beskeder og samtaler over telefonen, og det fysiske aspekt udebliver.

I det accelererende samfund sker der en forøgelse af livstempoet, og individer kan føle sig nødsaget til at kombinere flere ting på en gang. Dette kan for eksempel ses ved, at de unge træner med deres venner, hvor de hermed får plejet deres venskaber samtidig med, at de også får trænet (Andy, Bilag 4) (Rikke, Bilag 1). De er nødt til at multitaske, og gøre flere ting på en gang, for at nå det hele, som det også var tilfældet med pigen, der læste lektier i toget.

Yderligere ser vi, at mange af de unge føler sig presset til at se deres venner på trods af, at de ser det nødvendigt at bruge tid på noget andet så som skolearbejde

“selvom jeg ikke har tid til det, så siger jeg ja, fordi jeg ikke vil have, at de tænker, at de ikke er vigtige for mig, for det er de jo. Og jeg har det da også altid sjovt når jeg er sammen med dem, men det kommer til at koste mig dyrere i den anden ende når jeg kommer hjem, fordi så har jeg rigtig mange lektier som jeg skal nå at lave på kortere tid (red)” (Mette, Bilag 6).

Her bliver pigen igen fremmedgjort overfor rummet, men man kan også argumentere for, at hun er fremmedgjort overfor sine handlinger, da hun gør noget frivilligt, på trods af, at der er noget andet hun hellere ville bruge tiden på.

Ifølge Rosa har mennesker i accelerationssamfundet ikke tid og overskud til at få og opretholde nære sociale relationer. Det er praktisk at kende mange mennesker, der kan hjælpe en med at nå mål og komme frem i livet, men de nære relationer er besværlige at opnå og det kan være smertefuldt, i tilfælde af, at de falder fra hinanden. Dette kan dog være vanskeligt, for unge mennesker i gymnasiet, da der foregår mange sociale spil i en gymnasieklasse, hvor de unge skal finde deres roller og pladser, være en del af fællesskabet, og kan leve i angst for at blive socialt ekskluderet. Det betyder, at de unge bliver nødt til at investere en stor del af deres sparsomme tid på at pleje sociale relationer. Man kan altså se at de unge føler et ekstremt pres for at præstere socialt og være den “perfekte ven” (Hutters 2013: 91).

Yderligere skal de også præstere og være perfekt i deres andre sociale relationer, både overfor deres forældre, som de gerne vil gøre stolte, og for deres søskende som de helst skal leve op til eller være en rollemodel for som det ses i dette citat, *“Det tror jeg fordi at min far*

er tømmer og min mor hun er uddannet indenfor handel, så jeg er sådan... den første rigtige der er på STX (...). Min mindste lillesøster hun vil også gerne på gymnasiet, så jeg er sådan lidt forbillede for hende (...)" (Sofia, Bilag 8). Her ses altså, at de unge føler sig presset til at præstere på alle sociale niveauer og være den perfekte veninde, søster eller datter.

Vi kan altså se, at eleverne bliver fremmedgjorte overfor rummet de befinder sig i, og overfor deres sociale relationer. Dette gør deres relationer tomme og presser eleverne, da de vil føle sig ensomme og uden dybe relationer. De relationer presser dem også, da de føler, at de skal præstere i sociale relationer, og agere som den perfekte ven.

5.2.5 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående to afsnit kan vi konkludere, at især fem forskellige stressfaktorer presser individerne i gymnasiet: Præstation i skolen, fremtidige planer, jobs ved siden af studiet, krop og udseende og til sidst sociale sammenhænge. Især de fremtidige planer er med til at forstærke presset som forventes i skolen, da karakterer og opgaver kan have store betydninger for de unges fremtid. På tværs af alle stressfaktorer opstår der en gennemgående tendens, som menes at skyldes konsekvenser fra Rosas accelerationsstudie. Der ses i stigende grad en konkurrencepræget logik, hvor der er blevet sat fokus på produktivitet og effektivitet, både indenfor skolen, men også ude. Karakteren er blevet målestokken for den gode præstation og virker for flere unge mennesker som den afgørende og adgangsgivende nøgle til fremtidige drømme. Samtidig skal de jonglere med utallige andre forventninger, både i form af studiejobs, venskaber og udseende, som er umuligt at leve op til. Der er sket en samfundsmæssig udvikling, der har medført en logik, hvor dovenskab eller kedsomhed er blevet en synd. De unge er underlagt en diskurs om, at det travle liv er det gode liv. Et liv der i realiteten kun udfolder sig gennem skuespilagtige facader på diverse sociale medier, som på ingen måde afbilleder den virkelige verden. Flere af gymnasieeleverne er underlagt en præstationskultur, hvor det er afgørende at fremstå som en vinder, både gennem præstationer i skolen, på instagram og gennem venskaber. Det har skabt en gennemtrængende konkurrence mellem hinanden, som samtidig også skaber en langt mere individualiseret verden, hvor udfordringer eller mislykkede forsøg bliver vendt indad, og bliver genstand for individuel kritik. Det er disse mekanismer som medfører, at de unge i dag kæmper for at følge med samfundets forventninger, og fylder deres hverdag med ting som de i virkeligheden ikke har lyst til. Det er en fremmedgørelse som i Rosas optik kan være med til at forklare den stigende

grad af mistrivsel og stress, der rammer så mange unge i dag. Tiden går for stærkt til, at de unge kan dykke ned i det de øjeblikke, der betyder noget. Eller formuleret mere teoretisk, det forøget livstempo, nutids-indskrumpning og den teknologiske acceleration har skabt et samfund, hvor dets individer konstant skal løbe for at følge med. Det er en travl hverdag, hvor tiden til at fordybe sig i det, der betyder noget sjældent hænder, og hvor afstanden mellem det, der giver resonans, bliver for lang.

5.3 Hvorfor rammer det kønsskævt?

Det ovenstående afsnit giver forhåbentlig en velargumenteret og god forståelse af de samfundsstrukturer, der kan være forklarende for den kritiske udvikling vi ser, i både stressniveauet og mistrivsel hos unge. Men som tidligere skrevet kan de benyttede teorier i forstående afsnit ikke forklare den kønsmæssige skævhed, der ligger i, at langt flere piger end drenge i samme aldersgruppe lider under accelerationssamfundets aspekter. Vi ønsker nu at besvare undersøgelsens tredje arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan det forklares, at den stigende grad af mistrivsel rammer kønsmæssigt skævt?*

Dette vil blive gjort ved inddragelse af Butlers performative køn og Foucaults filosofi. Følgende analyse vil ikke være opdelt efter de førnævnte kategorier, men er lavet som en mere flydende tekst, om hvilke årsagen der kan være til denne ubalance, der ses mellem drenge og piger.

Forskelle mellem piger og drenge

Der er forskelle i den måde piger og drenge handler på, men også forskelle i de forventninger, der er til de to køn. Der er nemlig forskel på forventningerne omkring, hvordan man er en god studerende som pige og som dreng. Disse tendenser omkring forskellene i handlinger og forventninger, er samtidig tendenser, der går igen i vores interviews. Der er først og fremmest nogle helt generelle forskelle i de uddannelsesønsker, der ses hos henholdsvis pigerne og drengene. Ifølge Center for Ungdomsforskning er der en tendens til, at pigers uddannelsesønsker for fremtiden ofte er en længere uddannelse, der samtidigt kræver et højere gennemsnit, i forhold til de uddannelser som drengene vælger (Hutters et.al. 2013: 14). Dette kan hermed medføre, at pigerne i højere grad bliver nødt til at arbejde både hårdere og bruge mere tid på deres lektier og opgaver, for at opnå de høje karakterer. Det går altså ud over deres fritid, at de har en tendens til perfektionisme, når de laver deres opgaver, blandt

andet for at være sikre på at opnå høje karakterer. Dette kan eksempelvis ses hos Mette, der beskriver forskellen mellem hendes brors og sin egen arbejdsindsats under SRP'en. Hun beskriver, hvordan hendes bror bruger mindre tid på afleveringerne og SRP'en, men at han så heller ikke får lige så gode karakterer som hende.

“Altså nu har jeg en tvillingebror der også går i 3.g og han bruger bare så lidt tid på lektier i forhold til mig og det er han da glad for at fortælle at ej det var da nemt eller så et eller andet det laver han da lynhurtigt, men han bliver så heller ikke belønnet lige så godt for det kan man sige, altså hans SRP for eksempel, nu går han så godt nok på handelsgymnasium, men det er stadig det samme, han skrev sin SRP på de sidste to dage og jeg havde simpelthen stress på alle de der 14 dage vi havde, helt vildt meget... så ja, de bruger ikke lige så lang tid på det” (Mette, Bilag 6).

Dette kan ligeledes ses hos Cecilie, der beskriver, hvordan drenge og piger går til deres lektier, samt hvad der som dreng eller pige kan ses som legitimt for at opnå anerkendelse i klassen. Dette anerkendelsesaspekt vil dog først senere blive inddraget i dette afsnit. Ligesom Mette beskriver Cecilie og Tom, da de bliver spurgt om pigernes og drengenes tilgang til opgaver og lektier, en sammenlignende tendens, idet at pigerne i deres klasser ofte sidder langt ud på natten, hvor drengene derimod ”bare afleverer” eller simpelthen bare ikke bruger den samme tid.

“(...) Altså især lige i vores pigegruppe fra klassen, sidder vi tit til langt ud på natten hvis en opgave skal være super god. Her kan man godt mærke at drengene gør lidt nar af en. Pigerne forventer måske lidt mere af hinanden. Hvor drengene måske er lidt mere sådan “ja så afleverede jeg den bare (...)” (Cecilie, Bilag 3) og ”Tror altid pigerne bruger mere tid end drengene. Vi gider slet ikke bruge alt den tid” (Tom, Bilag 7).

Pigerne, både i Center for Ungdomsforskning rapport og vores egne interviews, beretter altså om en tendens til, at pigerne bruger en del længere tid på deres lektier og opgaver. Der kan derfor argumenteres for, at dette perspektiv fører til, at pigerne i højere grad end drengene oplever et pres i form af lektier og opgaver. Derudover, og muligvis som konsekvens af dette uddannelsesønske, har pigerne nogle mere detaljerede uddannelsesplaner, som rækker længere ud i fremtiden end drengenes (Hutters et.al. 2013: 14). Dette kan ligeledes

understøttes af vores egne interviews, hvor flere af pigerne allerede på første årgang ved, hvad de vil studere efter gymnasiet. Også som tidligere nævnt så skaber disse fremtidsplaner et fundament, som forstærker betydningen af alle karakterer, valg og beslutninger, da de er afgørende for fremtidige planer. Derfor kan man argumentere for, at pigerne anser karakterer, studiejobs og fagvalg som langt vigtigere end drengene. Drengene fokuserer mest på, hvad disse ting betyder for dem i nuet, hvor piger både fokuserer på nuet, men også på, hvilke konsekvenser det kan få senere i livet. Specifikt hvilke uddannelser og fremtidsbekymringer, der er tale om hos vores interviewpersoner er allerede blevet gennemgået under første arbejdsspørgsmål (se side xx), men hvad der i dette afsnit skal pointeres er, hvorvidt denne tilgang til fremtiden er forskellig i forhold til drengenes. Da Andy fra 3.G bliver spurgt om hans planer efter gymnasiet, svarer han, *”Altså man har selvfølgelig leget med ufattelig mange forskellige ideer, jeg har været ovre på medicin, jeg har været ovre på terapeut, men lige nu går jeg og leger med ideen om at læse biomedicin på DTU”* (Andy, Bilag 4).

Andy giver altså udtryk for, at han igennem hans gymnasietid har haft mange forskellige uddannelsesønsker, men på nuværende tidspunkt nok har sat sig fast på DTU. Efterfølgende bliver Andy spurgt om, hvor gode hans chancer, med hans nuværende gennemsnit, er for at komme ind på den ønskede uddannelse, hvor han dertil svarer *“Altså det gennemsnit jeg skal have det er 9.1, så, så længe jeg bare kan holde mig på 10-taller, så burde det gå fint.”* (Ibid.).

Andy virker meget afslappet i forhold til hans evner til at opnå disse 10-taller på trods af, at det ligger i den høje ende af karakterskalaen. Andy fremstår altså gennem interviewet som meget afslappet, både i forhold til karakterer og hans fremtidsplaner i forhold til uddannelse. Også hos Tom ligger der en mere afslappet tilgang til fremtiden, hvor hans planer efter gymnasiet primært er åbne, både i forhold til arbejde og sabbatår. *”Jeg vil gerne finde et arbejde. Vil gerne holde flere sabbatår, så det skal der jo spares op til (...) helt sikkert mere end to. Tror jeg færdig med at studere.”* (Tom, Bilag 7).

På baggrund af Center for Ungdomsforskning rapporten og vores egne interview kan vi altså argumentere for, at der ses nogle kønsforskelle, hvor pigerne i højere grad bekymrer sig om karakterer og eventuelle fremtidsplaner, hvor drengene virker mere afslappet og mindre fastlagte på én bestemt uddannelse. Yderligere forekommer der visse forskelle blandt drenge og piger, på hvad der i det sociale perspektiv, kan ses som anerkendelsesværdige. Der ligger

både i klasseværelset, men også i bredere forstand forskellige forventninger mellem drenge og piger, og det er blandt andet disse forventninger, der kan være årsagen til, at pigerne har et større fokus på både lektier, uddannelse og fremtidsplaner. På baggrund af rapporterne omhandlende forskelle blandt drenge og piger kan en af de afgørende forskelle blandt drenge og piger være, at der ligger nogle dybtliggende diskurser i samfundet, som medfører forskellige forståelser af det at være den *rigtige* og *forkerte* dreng eller pige. Der kan argumenteres for, at disse forståelser skaber vidt forskellige forventninger til, hvordan piger og drenge skal agere i forhold til venskaber, skolen, arbejdet og så videre. Hvilke forskelle der derfor ligger i disse forventninger vil nu blive inddraget. Gennem forskningsrapporterne fra Center for Ungdomsforskning og Picture Perfect, samt vores egne interviews, bliver der beskrevet, hvordan den *rigtige* pige skal tilegne sig andre værdier end drengene.

Den *rigtige* pige, er pigen, der arbejder flittigt, bruger lang tid på lektierne og kommer velforberedt til timen. Piger forsøger i højere grad at leve op til de forventninger skolen stiller, og for pigerne er det at være dygtig tæt forbundet med gode karakterer (Hutters et.al. 2013: 13). Hos pigerne er karakteren en målestok for at gøre det godt, og det at få gode karakterer virker samtidig som en legitim måde at opnå social status på. Det handler derfor ikke kun om at lave lektier, for at få gode karakterer, men samtidig for at positionere sig som dygtig, kunne markere sig og sige de rigtige ting, og derved få adgang til de sociale positioner som er den *stærke* pige, den pige der har styr på det hele. At have styr på alt i skolen er derfor også hos pigerne en legitim strategi i det sociale spil, som der foregår i klasserne (Sørensen et.al. 2017: 37). Modsat forbindes det at være dygtig hos drengene ikke med karakter og hårdt arbejde, men derimod at være *klog*.

”der blev vi så hurtigt enige om at man holder sin egen karakter til sig selv, bliver du spurgt så vælger du selv at sige det” (Andy, Bilag 4).

Andy beskriver altså, at der i deres vennekreds ikke bliver blæret med karaktererne, hvilket godt kunne tyde på, at dette nemlig ikke er særlig legitimt for at opnå anerkendelse blandt drengene. Den rigtige dreng forbindes med den *Effortless achiever*, en position, som kobles til en dominerende diskurs om, at drenge er ”naturlig intelligente”, noget som ikke i samme grad gælder pigerne (Sørensen et.al. 2017: 38). Dette ser vi ligeledes hos Cecilie, der fortæller

” [...] hvor drengene måske er lidt mere sådan ”ja så afleverede jeg den bare” det er som om det er lidt sejt blandt dem, hvor det hos pigerne får man lidt mere credit for at have siddet længe oppe og have lavet det. ” (Cecilie, Bilag 3).

Pigerne skal altså arbejde hårdt og lang tid på lektierne, mens drengene helst ikke skal bruge for lang tid på lektierne, men trods dette stadig få gode karakterer. En kritisk bemærkning er, om drengene i virkeligheden arbejder ligeså hårdt, men bare ikke viser det, eftersom det ikke kan ses som en legitim anerkendelsesværdi i klasseværelset. Pigerne er ofte mindre kreative end drengene, når det kommer til udarbejdelsen af større opgaver, og kommer sjældent med nye og anderledes ideer. Ligeledes fylder pigerne mindre i undervisningstimerne og rækker generelt mindre hånden op i undervisningen, når der skal svares på spørgsmål (Hutters et.al. 2013: 106-108). Pigerne viser samtidig større tvivl på deres egne evner, og starter ofte sætninger med ”er det ikke” ”måske” og ”jeg tror”. Der kan argumenteres, at denne tendens opstår, idet at pigerne, som tidligere nævnt, er så fokuseret på den gode karakter, at de ikke tør at tage chancer, som kan ende ud i en dårlig karakter eller at det, der bliver sagt kan skade deres sociale status. Dette kan også være medvirkende til, at pigerne i højere grad er underlagt en usikkerhed, når de skal række hånden op i undervisningstimerne (Hutters et.al. 2013: 42-45). Dette er også noget vores interviewperson Rikke selv nævner: *” (...) nogle gange har man ikke lyst til at række hånden op, fordi du ved ikke om folk der sidder over i den anden side af lokalet griner (...) ” (Rikke, Bilag 1).* Ligeledes skal pigerne i højere grad indordne sig nogle mere komplekse sociale sammenhænge, hvor der i større grad både forekommer ekskluderinger, intern konkurrence og en mere hierarkisk social status indordning, hvor der er visse stærke piger, der styrer fællesskaberne (Hutters et.al. 2013:13). I forlængelse af førnævnte stille piger, opstår der samtidig et problem for de undtagelser, hvor nogle piger kommer meget på banen. Dette kan nemlig være en irritation for de andre piger, hvor der til tider kan opstå en enighed om, at de højlydte piger burde give mere plads til, at andre kan svare på lærerens spørgsmål (Hutters et.al. 2013: 105-106). Det kan umiddelbart virke paradoksalt, at man på den ene side skal fremstå faglig dygtig og flittig, men samtidig ikke i en sådan grad, at det kan overskygge de resterende piger i klassen. Det virker derfor som om, at man som pige ofte skal balancere mellem at vise man er faglig stærk, og samtidig ikke træde nogle over tæerne. Ligeledes beskriver flere af vores interviewpersoner, at der i høj grad befinder sig en mere internt konkurrencepræget logik hos pigerne end hos drengene.

” (...) vi konkurrerer jo virkelig meget med hinanden, fordi vi er rigtig mange piger som virkelig går efter en god karakter, der er lidt mere konkurrence blandt pigerne i forhold til drengene” (Mette, Bilag 6) og ”altså jeg tror der er forskel [...] at der er mere pres blandt pigerne, både med karakterer og sådan nogle ting med sociale medier og sådan noget der... hvor drengene går, måske ikke går helt så meget op i det eller ikke har den her konkurrence helt så meget” (Bodil, Bilag 2).

Dette understøttes også af vores sekundære empiri, hvor flere eksempler viser, at pigerne indbyrdes føler sig mere truet af hinanden, i forhold til drengene. Det er en konkurrence, som både opstår i det faglige, men også om de socialstærke positioner i vennegrupperne internt blandt pigerne (Hutters et.al. 2013: 93-94). Derudover forekommer der en større mængde af ”tøsefnidder”, der medfører, at pigerne ofte er langt mindre sikre på deres sociale position hos vennerne og i klassen end drengene er. Pigerne forekommer ofte mere “passive-aggressive”, mere hemmelighedsfulde og bagtalende end drengene (Hutters et.al. 2013:100), hvilket også kan ses hos Emma, der uden rigtig at vide hvorfor, oplever at hendes klassekammerater er holdt helt op med at snakke med hende.

”jeg ved det faktisk ikke, lige pludselig ville de ikke snakke med mig og så tænkte jeg, så tager jeg bare afstand til jer så må i bare sejle jeres egen sø” og senere ”Du ved det er sådan noget, at når en begynder at stoppe med at snakke med en så følger folk med” (Emma, Bilag 5).

Det forekommer altså sådan, at der på et tidspunkt er opstået nogle problematikker mellem Emma og hendes klassekammerater, som har medført en eksklusion, som vores interviewperson umiddelbart selv ikke helt forstår. Der kan altså derfor argumenteres for, at pigerne i højere grad ikke bare oplever et fagligt pres, men ligeledes et socialt pres, som ikke på samme måde finder sted hos drengene.

Der kan argumenteres for, at disse forventninger som de to køn oplever i mødet med skolen skyldes, at man handler ud fra, hvilket køn man tilhører. Dette kan forklares ud fra Butlers teori om det performative køn. Gymnasieelever føler sig presset af de forventninger, der er og føler, at de skal handle ud fra dem, og det kan ifølge teorien forklares ud fra et kønsperspektiv, idet at der er forskellige forventninger til henholdsvis drenge og piger. Dette kan forklares på baggrund af de kønsidealer, som er fastlagt i samfundet. På baggrund af

gennemgangen af disse forskelle i forventninger forekommer det sådan, at disse forventninger til de enkelte individer i høj grad er kønsbestemte. Det er altså helt tydeligt, at det at være pige kræver nogle aldeles anderledes måder at agere på, både inden og udenfor skolen, end det der kræves af drengene. Man er underlagt performance at følge med disse forventninger, fordi det er nødvendigt at performe sit køn, da man ellers vil have et uforståeligt køn, som vil forvirre personerne omkring en. Ifølge teorien er det nødvendigt at indordne sig de forventninger og normative ideer, der i den kulturelle kontekst, er givne inden for den sociale sammenhæng. For hvis ikke disse overholdes, opstår der en forvirring blandt ens omgangskreds, på baggrund af en manglende kønsperformativitet. Dette kan føre til eksklusion, som eksempelvis Emma oplevede i hendes klasse, hvor hendes såkaldte venner stoppede med at snakke med hende. Dette kan skyldes, at hun ikke har handlet inden for de kønsstyrede diskurser som individet er underlagt. Emma beskriver selv, at hun går lidt imod disse forventninger og anskuer sig selv som en *blanding*, og før i tiden virkelig så sig selv som en *drengepige*. Hun gør altså selv opmærksom på denne kønsforvirring, idet hun selv ser sig som en *blanding*, altså hun blander de normer, der ligger hos det kvindelige køn med det mandlige ”*Jo i de mindre klasser hvor jeg var en rigtig drengepige. Da jeg startede på en ny skole gik det op for mig, at jeg ikke behøvede være en bestemt type, men at man sagtens kan være en blanding*” (Emma, Bilag 5)

Dette citat er samtidig et pragteksempel på de indikatorer som både Foucault og Butler beskriver i deres teori. Ifølge Foucault kan dette forklares gennem en subjektiveringsproces, hvor dét at være en *blanding* skaber forvirring. Hendes *drengepige* begreb kan ses som et eksempel på de subjektiveringsprocesser som redegjort for tidligere. Ligesom Alexinas (Jf. 3.5.2), der gennem en subjektiveringsproces gives en ny identitetsforståelse som maskulinum, så gives det at agere som en *blanding* af både maskuline og feminine normer et nyt begreb. Dette kan altså ses som et eksempel på subjektiveringsprocesserne, der konstant skaber nogle specielle subjekter, altså forståelser af mennesker i uddannelsessystemet eller hendes sociale omgangskreds. Disse subjekter, eller forståelser af mennesker, bliver skabt og ændret i samfundet af dem, der har magten til at gøre det. Det kan for eksempel være medierne, der kan være med til at skabe en forståelse af, hvad en *rigtig* pige er. Andre subjektiskabende aktører kan være politikerne, forældrene, vennekredse med flere, som kan have indflydelse på, hvordan forskellige subjekter skabes.

Man bliver altså nødt til, som pige eller dreng, så vidt muligt at performe ens kønsnormer, for henholdsvis enten dreng eller pige, hvis man vil ses anerkendelsesværdig i de sociale sammenhæng eller det faglige miljø. Piger og drenge må og skal derfor performe de forventninger, der ligger i de samfundsmæssige diskurser, som beskrevet ovenover, for ellers mødes de studerende med nogle sociale konsekvenser, som for eksempel eksklusion. Pigen skal performe som den dygtige flittige pige med de gode karakterer, mens drengen derimod skal fremstå mere afslappet og naturligt klog. Det ses forholdsvist tydeligt, at disse forventninger ikke har den samme arbejdsindsats for succes, og det forekommer derfor langt hårdere at agere som pige, i både sociale sammenhænge, men også i forhold til det faglige, hvor karakteren og hårdt arbejde er det anerkendelsesværdige og det som forventes af dem. Med Butlers performative køn kan der derfor argumenteres for, at drenge og piger begge handler og agerer ud fra de kønsnormer, som tildeles deres køn i den kulturelle kontekst de befinder sig i. Begge køn prøver altså at agere ud fra, hvad der forventes af dem, men det ses på mange måder lettere at opfylde forventningerne som dreng end som pige. At få høje karakterer vil ofte kræve mere arbejde end at være ligeglade med karaktererne. At agere som flittig og dygtig er hårdere end at agere som afslappet. Ligeledes opstår der i sociale sammenhænge flere problemer hos mange af pigerne end hos drengene, og ligeledes er pigers tilgang til fremtiden mere stressende end den mere afslappet "her og nu" tilgang. Der kan yderligere diskuteres, hvorvidt drenge ikke står med andre udfordringer, der kan øge deres oplevelse af pres og forventninger, men i en skolemæssig sammenhæng kan denne teori om den performative køn være et bud på de strukturer, der producerer denne kønsmæssige forskel. Men hvorfor er det blevet sådan? hvad har skabt disse diskurser om de kønsmæssige forventninger de unge skal manøvrere i?

Ifølge Foucault kan disse forventninger forklares ud fra de subjektiverings- og objektiveringsmekanismer, som blandt andet kommer til udtryk i de magtinstitutioner som disciplinerer eleverne til at være produktive gode borger for samfundet. Magten ifølge Foucault er ikke nødvendigvis negativ, men derimod produktiv, idet det tvinger de studerende til at arbejde hårdt, lære, udvikle sig og forbedre de evner som de studerende har til rådighed, men spørgsmålet er også, om det ikke netop er denne disciplinering, som er med til at presse dets individer, og dermed medfører den mistrivsel, vi ser hos unge mennesker? Disciplineringen sker for eksempel i gymnasiet, politiske institutioner og familien. Især kan karakteren ses som et af de vigtigste værktøjer i denne disciplinering proces, i og med den skaber et grundlag for bedømmelse af forskelle, af arbejde, intellekt og flittighed. Den

forekommer som en måleenhed, der kan skildre visse typer fra andre. Den sikrer vores gymnasieelever til tvangsmæssigt at blive knyttet til bestemte træk, mål og afvigelser, som for eksempel den *afslappede dreng* eller *12-tals-pigen*, som skal arbejde flittigt og hårdt i skolen. Karakteren kan altså ses som et af de værktøjer, der bliver brugt i subjektiveringsprocessen af visse *roller* inde for gymnasiet. Man kan argumentere, at 12 tallet er blevet et symbol på et bestemt subjekt, en bestemt rolle man påfører sig i skolen, nemlig den flittige pige eller den naturligt kloge dreng. Den muliggør en opdeling, der skildrer de *rigtige* elever fra de *forkerte* elever, og kan samtidig ses medvirkende til den konkurrence, som især pigerne internt oplever i sociale sammenhænge.

Der er sandsynligvis flere millioner af eventuelle historiske begivenheder, der kunne være medvirkende til at forklare, hvorfor den kvindelige rolle medfører andre forventninger og måder at agere på end den mandlige, men et bud kunne være den relative nye indtræden på arbejdsmarkedet og uddannelsessektoren. Synet på især piger har ændret sig gevaldigt gennem i sidste 100 år. De er gået fra at være blevet set som uegnede til uddannelse til, at vi faktisk i dag snakker om et pige dominerede uddannelsessystem (Hutters et.al. 2013: 29). Dette kan være bare ét bud på utallige historiske begivenheder, der kan have medført, at piger skal agere anderledes i uddannelsessektoren.

” (...) på en eller anden måde så tror jeg stadig det ligger inden i os kvinder, at vi lige skal kæmpe, (...) fordi vi netop ikke har været på arbejdsmarkedet, eller haft mulighed for det særlig længe, så jeg tror det er noget vi har helt bag i generne, at det er noget vi skal kæmpe mere for (red)” (Rikke, Bilag 1) Rikke selv beskriver også, at hun tror pigerne i højere grad føler, at de er nødt til at bevise noget over for samfundet, idet at deres indtræden på uddannelsessystemet er relativ ny. En dybdegående forklaring af, hvordan disse subjektiveringsmekanismer og skabelsen af de roller som piger og drenge må påtage sig som elev ville kræve en ressourcefuld analyse og empiriindsamling, som desværre ikke har været muligt under denne tidsramme. Vores formål er derfor ikke at forklare præcist, hvilke historiske processer eller diskurser, der har medført denne forventningsforskel, men derimod at beskrive, at der har været nogle subjektiveringsprocessor, som gennem nogle magtdiskurser har pålagt gymnasieelever nogle specielle roller de må påtage sig, når de træder ind i klasseværelset. Budskabet med inddragelsen af Foucault er derfor at pointere, at disse forventninger er et produkt af dets tid, og at det derfor også kunne have set endt helt anderledes. Intet er fastsat og alt kan derfor også forandres.

Formålet med denne analyse, og inddragelse af teori, har derfor været at give et bud på de underliggende strukturer, som kan være forklarende for den kønsskævhed, vi har redegjort for i forhold til stressniveauet og mistrivsel blandt drenge og piger. Forklaringen er, at vi gennem vores analyse har set nogle vidt forskellige måder at agere på som dreng og pige i klasseværelset og i sociale sammenhænge. Piger og drenge taler, tænker og handler på vidt forskellige måder, hvilket bliver begrundet idet, at de er nødt til at performe de normer, som er tillagt deres køn, da andet kan medføre konsekvenser som eksklusion. Den subjektiverede *rolle* som pige-elev medfører derfor et fokus på hårdt arbejde, flittighed og karakterer, hvor rollen som dreng medfører et andet fokus, som der kan argumenteres for kræver mindre. Hvordan disse normer og forventninger er blevet skabt begrundes ud fra inddragelsen af Foucaults tanker om, hvordan visse subjekter eller *roller* opstår gennem nogle subjektiveringsprocesser, som blandt andet har skabt diskursen om 12-tals-pigen, den flittige pige, den dovne dreng, den naturlig kloge dreng med mere. Det er gennem institutioner som skolen og familien, der disciplinerer dets individer med det formål at øge deres produktivitet. Subjektiveringsprocesserne har gennem historien skabt nogle helt specielle forståelser af de subjekter som de unge studerende må påtage sig, når de træder ind i klasseværelset. Ligesom politibetjenten, lægen eller læreren indtager en rolle eller et subjekt, som fastlægger, hvad de kan tillade sig at sige og gøre, indtager gymnasieeleverne også nogle roller eller subjekter, som enten drenge eller pigeleven. Disse roller bestemmer for eksempel, at drengene synes det anerkendelsesværdigt at være naturlig klog og ikke lave lektier, mens pigerne i stedet anser det med karaktererne og hårdt arbejde som anerkendelsesværdigt. Hvad der derfor kan være et forklarende bud på denne kønsskævhed er, at de roller, som er blevet skabt gennem diskurserne, magten og de historiske subjektiveringsprocesser er hårdere at leve op til som pige end som dreng.

6. Diskuterende perspektivering & kritiske overvejelser om undersøgelsen

Der er flere forskellige aspekter af vores opgave, der må underlægges nogle kritiske overvejelser, før vi endeligt kan finde frem til en konklusion. Først og fremmest må man stille sig kritisk overfor om de inddragede tal, for henholdsvis piger og drenges trivelsniveau, repræsenterer den virkelige verden som den er. Dette gælder ligeledes vores to interviewpersoner Andy og Tom, som i virkeligheden muligvis kan føle noget andet end de giver udtryk for. Ligesom pigerne er underlagt nogle forskellige forestillinger og

forventninger, kan man også argumentere for, at mænd og drenge generelt også er underlagt dominerende kønsmæssige diskurser. Eksempelvis om, at det at snakke om følelser ikke er særligt anerkendelsesværdigt, i forhold til deres køn. Ifølge chefpsykolog på rigshospitalet Svend Aage Madsen håber de fleste mænd, at hvis de ikke taler om deres følelser forsvinder de nok af sig selv (Kyhn 2013). Eksempelvis ses der en tendens til, at flere kvinder, end mænd, går til lægen. Ligeledes taler mændene ikke med deres familie, venner eller kollegaer om sundhed og helbred (DR 2016). Det er derfor muligt, at empirien er misvisende, i forhold til det faktum, at pigerne i højere grad tager presset til sig end drengene, og at den i realiteten bare afspejler, at drenge ikke vil fortælle, hvordan de i virkeligheden har det. Måske arbejder drengene lige så hårdt og er lige så stressede, men skjuler det, da det som tidligere vist er mere populært blandt drenge at være tilbagelænet og afslappet, i forhold til skolen. Det er muligt, at mange af drengene bruger lige så meget tid på at arbejde på deres lektier derhjemme som pigerne, men på grund af de kønsspecifikke normer skal performe deres køn på en måde, der får det til at se ud som om, at de ikke tillægger skolen og andre præstationsmæssige opgaver samme værdi som pigerne giver udtryk for, at de gør. Dette kan også passe i forhold til Judith Butlers teori om at performe sit køn, da det ikke forventes, at mænd snakker om deres følelser. Hermed kan drengenes måde at performe deres køn på, være medvirkende til, at de går med deres pressede situationer alene, og eventuelt undervurderer deres stressniveau.

I forlængelse af tal fra Sundhedsprofilen, er det også interessant at benævne, hvor svært det egentlig er at indgå i de kategorier som sundhedsprofilen betegner som *højt stressniveau*. Hvad dette reelt betyder for de personer, der har været medvirkende i undersøgelser, er svært at benævne. Der bliver umiddelbart malet et meget kritisk billede af de unges trivselsniveau, og man kan få fornemmelsen af, at disse personer lider af stress. Begrebet *højt stressniveau* virker altså som en meget alvorlig tilstand, da det er den højeste variabel på skalaen. Vi spurgte flere af vores interviewpersoner de samme spørgsmål, som sundhedsprofilen benyttede, netop med det formål at kunne skabe et sammenligningsgrundlag. Hvad der derfor virker besynderligt er, at flere af vores interviewpersoner, som ud fra de samme principper, sandsynligvis ville blive kategoriseret inden for *højt stressniveau*, giver udtryk for faktisk at være overordnede tilfredse med deres helbred og deres liv. Om dette er et udtryk for præstationssamfundets indvirkning på individet, hvor man så vidt muligt prøver at fremstå succesfuld, eller om det at føle sig træt, presset og at have ondt i maven bare er blevet

naturlige udfald af det moderne accelerationssamfund, og derfor i de unges vurdering af deres livskvalitet, ses som uundgåelige effekter af at gå i gymnasiet og af at være ung.

Samtidig må man også forholde sig til, at vi i dag er blevet yderst hurtige i forhold til at diagnosticere mennesker, hvilket også kan være et forstærkende i forhold til den forandring vi ser i den statistiske udvikling af stress og mistrivsel. I bogen *Diagnoser*, af Svend Brinkmann og Anders Petersen, undersøges og diskuteres diagnosekulturen i samtiden (Brinkmann og Petersen 2015: 7-8). Nogle vil mene, at vi lever i en diagnosekultur, hvor der i højere grad bliver sat diagnoser på folks problemer, end tidligere. Der er flere, der får en psykiatrisk diagnose samtidig med, at diagnoser er ved at blive en del af dagligdagssproget. Dette kan også ses i vores egne interviews, hvor ordet "stresset" gentagende gange bliver inddraget af vores interviewpersoner til at beskrive deres hverdag. Spørgsmålet er også, hvornår der er tale om en normal reaktion på en livsbegivenhed, og hvornår der er tale om noget behandlingskrævende. Der skal ikke meget til, før der søges en forklaring i form af en diagnose.

Ligeledes kan man stille sig kritisk overfor, om denne forøgede hastighed i samfundet, i realiteten kun har negative konsekvenser. Ifølge Foucaults syn på magt, kan den ligeledes anskues positivt, idet den forbedrer samfundets individers produktivitet og evner. Det bør tages i betragtning, at accelerationssamfundet også fører gode og givende ting med sig. De mange muligheder skaber et samfund, hvor individet i højere grad har mulighed for at lade sig inspirere af verden omkring dem, blandt andet på grund af teknologiens altomfattende indvirkning. I forhold til den forgangne tids begrænsede muligheder, er det i dag muligt at opnå langt mere på individbasis. Dog er det væsentligt at nævne, at det også er på baggrund af disse uendelige muligheder, og desuden udsigten til disse muligheder, at individet bliver fortvivlet, hvilket kan føre til fremmedgørelse. Førhen har mennesket ikke haft samme uoverskuelige perspektiv på verdenen, da de i højere grad, var overladt til de allerede fastlagte rammer, der var bestemt af skæbnen og sociale arv. Denne følelse af ikke at have et frit valg omkring, hvordan man ønsker at leve sit liv, kan dog stadig være genkendende for visse af nutidens subjekter. Det kan virke paradoksalt, at samfundet i dag danner grobund for langt flere muligheder, men at der stadig er mange af nutidens unge individer, der føler sig presset i forhold til at vælge en bestemt vej.

Dette er overvejelser, som nødvendigvis må inddrages, men samtidig må man også tage et standpunkt for at besvare problemformulering. Der må være en antagelse om, at den empiri,

der er blevet brugt i undersøgelsen må være pålidelig nok til at det er muligt at komme med et bud på en konklusion der kan besvare problemformuleringen.

7. Konklusion

Vi kan altså på baggrund af vores problemformulering; *Hvorfor ser vi et stigende antal gymnasieelever påvirket af stress og mistrivsel, og hvorfor rammer det skævt på et kønsmæssigt niveau?* konkludere, at der især er fem forskellige stressfaktorer, som presser de interviewede gymnasieelever i deres hverdag. Presset opstår i forbindelse med at præstere i skolen, i forhold til fremtidsplaner, studiejobs, krop og udseende samt i et socialt perspektiv. Alle disse faktorer bliver på tværs af vores interviewpersoner beskrevet som aspekter af hverdagen, der kan virke pressende. I særlig grad fordi de føler mangel på tid.

Der kan konkluderes, at de underliggende samfundsstrukturer, som forårsager denne mistrivsel og de førnævnte stressfaktorer er den forøgede samfundshastighed og kritikkenes u-vending. Med disse teorier har vi forsøgt at dykke ned i det dybe domæne og blottlægge de kausaliteter, som er den kritiske realismes formål.

Det kan konkluderes, at gymnasieeleverne er et produkt af præstationssamfundet og konkurrencesamfundets øgede fokus på, at individet skal være produktivt og effektivt, således at de kan følge med konkurrencen. Desuden er gymnasieeleverne præget af uendelig mange muligheder, som de hele tiden skal tage højde for. Der kan på baggrund af dette konkluderes, at individet aldrig vil formå at smage på alle disse mange muligheder, hvilket kan føre til fremmedgørelse overfor dem selv og den verden, de lever i. Desuden at de konstant mindes om, at de må prioritere for at holde sig beskæftiget, for samtidig at opnå nogle af deres utallige mål, der kommer af forventninger fra dem selv og deres omgivelser. Uddannelsen er i høj grad omdrejningspunktet for disse mange forventninger, da uddannelsen i accelerationssamfundet er en altoverskyggende nødvendighed i forhold til gymnasieelevernes fremtidsudsigter.

På baggrund af sidste arbejdsspørgsmål kan det derudover konkluderes, at der findes forskellige forventninger til, hvordan piger og drenge skal agere, handle og opføre sig i det senmoderne samfund. Ifølge Michel Foucault er disse roller, som gymnasieelever må

indtræde på baggrund af deres køn, skabt af subjektiveringsprocesser og diskurser i en historisk kontekst.

Der er forskel på, hvad der er den legitime måde at være og opføre sig på, for henholdsvis drenge og piger i en gymnasieklasse. Det forventes at pigerne er flittige, dygtige og arbejder hårdt, hvor det mest afgørende for drengene er at være afslappet og naturligt kloge. Da pigerne, ifølge Judith Butlers teori omkring det performative køn, performerer de forventninger, som samfundet har til dem, kan der argumenteres, at piger oplever et højere stressniveau end drenge, da de forventninger, der er til piger, kan være sværere at leve op til, hvilket kan være årsagen til, at piger i højere grad oplever pres og mistrivsel.

8. Litteraturliste

Andersen, M. H, Jørgensen, L. Og Davidsen, S. (2016) *Litteratur- og informationssøgning i samfundsvidenskaberne*. I: Kristensen, C. Og Hussain, M. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg

Andersen, M,F & Brinkmann, S: (2013) Nye perspektiver på stress. Forlaget Klim, Pozkal, Polen.

Brinkmann, S. og Petersen, A. (2015) *Diagnoser i samtiden: En introduktion*, I Brinkmann, S. og Petersen, A. (red.) *Diagnoser – perspektiver, kritik og diskussion*, Klim, Aarhus, s. 7-13

Buch-Hansen, H. og Nielsen, P. (2012) *Kritisk realisme*, Juul, S. og Pedersen, K. B. (red.) *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring*, Hans Reitzels Forlag, s. 277-318

Buch-Hansen, H. og Nielsen, P. (2007) *Kritisk realisme*, Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag

Butler, J. (2010) *Kønsballade*, Forlaget THP

Copenhagen Business School, (2016) *Hvad blev årets adgangskvotienter*, Hentet d. 18/05/18
<https://www.cbs.dk/presen/nyheder/aarets-adgangskvotienter>

Den danske ordbog (A) *trivsel*, ordnet.dk, Hentet: d. 21/05/18
<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=trivsel>

Den danske ordbog (B) *pres*, ordnet, Hentet: d. 21/05/18
<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=pres>

DR (2016). *Mange mænd går ikke til læge*. Hentet: d. 22/05/18 <https://www.dr.dk/ligetil/mange-maend-gaar-ikke-til-laege>

DR (2018). *Selvransagelse i venstre: vi har et medansvar for, at de unge er ulykkelige*. Hentet d. 24/05/18 <https://www.dr.dk/nyheder/politik/selvransagelse-i-venstre-vi-har-et-medansvar-de-unge-er-ulykkelige>

Dreyer, P. (2015). *Karakterkravene er vidt forskellige landet rundt*. Berlingske. Hentet: d. 24/05/18
<https://www.b.dk/nationalt/karakterkravene-er-vidt-forskellige-landet-rundt>

Forebyg stress (2018) *stress i tal - statistikker*, Hentet: d. 08/05/18

https://www.forebygstress.dk/stress_i_tal_statistikker.htm

Haslebo, G. og Lund, G. E. (2013): Håndtering af stress i organisationer med inspiration fra socialkonstruktionisme I: Andersen, Malene Friis, og Svend Brinkmann (red.). Nye perspektiver på stress. Aarhus: Klim s. 159-179

Hutters, C., Nielsen, M. L. og Görlich, A. (2013) *Drenge og piger på ungdomsuddannelserne - Hvad betyder køn for elevernes uddannelsespraksis?*, Center for Ungdomsforskning, Hentet: d. 23/05/18

https://www.cefu.dk/media/349182/drenge_og_piger_pa_ungdomsuddannelserne_2013.pdf

Heede, D. (2002) *Det tomme menneske, introduktion til Michel Foucault*. 2. revideret udgave. Museum Tusulanum, København

Kristensen, C. J. og Hussain M. A. (2016) *Samfundsvidenskabelige metoder, hvad er det? I: Kristensen, C. Og Hussain, M. (red.) Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015) *Interview*. Hans Reitzels forlag, København.

Kyhne, D. B. (2013) *Mænd holder ud for længe*, DR., Hentet: d. 21/05/18

<https://www.dr.dk/levnu/psykologi/maend-holder-ud-laenge>

Københavns Universitet (2016) *Færre studerende og højere adgangskvotienter*, Hentet: d. 18/05/18

http://nyheder.ku.dk/alle_nyheder/2016/07/optag2016/

Latour, B. (2004) Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern.

Critical inquiry. 30. University of Chicago. S. 225-248. [http://www.bruno-](http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/89-CRITICAL-INQUIRY-GB.pdf)

[latour.fr/sites/default/files/89-CRITICAL-INQUIRY-GB.pdf](http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/89-CRITICAL-INQUIRY-GB.pdf)

Lindgaard, E. S. (2017) *Ny undersøgelse: Halvdelen af de unge er stressede*, Dansk

Magisterforening. Hentet: d. 24/05/18

<https://dm.dk/PolitikOgPresse/nyheder/2017/September/Studiestress>

Lindgren, S. (2007) Michel Foucault i: Andersen, H og Kaspersen, L. B. *Klassisk og moderne samfundsteori*. 4. Udgave Hans Reitzels Forlag.

Michaelsen, K. (2008) *Videnskabsteori for begyndere*, 2. Udgave. Rosinante, København.

Nielsen, J. C., Sørensen, N. U og Osmec, M. N. (2010) *Når det er svært at være ung i DK*, Center for Ungdomsforskning. Hentet: d. 24/05/18 https://www.cefu.dk/media/225966/trivsel_version_6.pdf

Poulsen, B. (2016) *Semistrukturerede Interviews*. I: Kristensen, C. Og Hussain, M. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg.

Rosa, H. (2014) *Fremmedgørelse og acceleration*. Hans Reitzels forlag, København.

Rosa, H. (2015) *Why are we stuck behind the social acceleration?*. [Video] Jena: TedXFSUJena. Hentet d. 22/05/18 <https://www.youtube.com/watch?v=7uG9OFGId3A>

Smith, L., Nebelong, S. (2017). *Unge syn på krop og kropsidealer*. Sex og samfund, Hentet d. 25/05/18: https://sexogsamfund.dk/sites/default/files/sexsamfund_undersogelse_kroppen_web.pdf

Stage, C. (2015) *Socialkonstruktivisme, sprog og identitet*, Aarhus Universitet <https://tidsskrift.dk/sss/article/view/20648/18196>

Stressforeningen (2018) *Stress og statistik*, Hentet: d. 08/05/18 <http://www.stressforeningen.dk/stress-og-statistik/>

Sundhedsstyrelsen (2018) *Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2017*, Hentet 8. maj 2018 http://sum.dk/Aktuelt/Nyheder/Forebyggelse/2018/marts/~/_media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2018/Sundhedsprofilen%202017/Nationale_sundhedsprofil.pdf

Sørensen, N. U. og Nielsen, J. C. (2014) *Et helt normalt perfekt selv - konstruktioner af selvet i unges beretninger om mistrivsel*, Dansk Sociologi Nr. 1/25

Sørensen, N. U., Pless, M., Katznelson, N. og Nielsen, M. L. (2017) *Picture Perfect - Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster*, Ålborg Universitet, Hentet 16. Maj 2018 <https://journals.hioa.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/2568/2484>

Tougaard, J. A. og Skovgaard, J. (2011) *Et spørgsmål om kvalitet i det sociale arbejde*, Aalborg Universitet.

Triantafillou, P. (2016) *Semistrukturerede Interviews*. I: Kristensen, C. Og Hussain, M. (red.)
Metoder i samfundsvidenskaberne, Samfundslitteratur, Frederiksberg

Uddannelses- og forskningsministeriet Styrelsen for institutioner og uddannelsesstøtte (2018).
Nyheder om SU-Reformen. Hentet: d. 24/05/18 <http://www.su.dk/nyheder-om-su-reformen/>

Willig, R. (2013) *Kritikkens U-vending*. Hans Reitzel forlag, København.

Willig, R (2016) *afvæbnet Kritik flexismen små doser af arsenik*. Hans Reitzel forlag, København.